ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 13.3.2024
COM(2024) 123 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

σχετικά με την ενδιάμεση επανεξέταση του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον

{SWD(2024) 60 final}

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2
2. ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3
2.1 Ταχεία και προβλέψιμη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και ενίσχυση των φυσικών καταβοθρών διοξειδίου του άνθρακα 3
2.2 Ενίσχυση και ενσωμάτωση της διάστασης της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων οικοσυστημικών προσεγγίσεων 7
2.3 Μια καθαρή κυκλική οικονομία 9
2.4 Μηδενική ρύπανση για ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από τοξικές ουσίες 12
2.5 Προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας 15
2.6 Μείωση της πίεσης που ασκούν στο περιβάλλον και το κλίμα η παραγωγή και η κατανάλωση 18
3. ΠΡΟΟΔΟΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΥΣ ΠΡΟΣΦΟΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ 21
3.1 Εφαρμογή, επιβολή και περιβαλλοντικό κράτος δικαίου 21
3.2 Χρηματοδότηση της μετάβασης 22
3.3 Διακυβέρνηση για ολοκληρωμένη χάραξη πολιτικής 24
3.4 Βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα για μια ανθεκτική οικονομία 24
3.5 Δίκαιη μετάβαση και περιβαλλοντική δικαιοσύνη 25
3.6 Η σχέση μεταξύ περιβάλλοντος και υγείας 27
3.7 Ψηφιοποίηση 27
3.8 Παγκόσμια υιοθέτηση 28
4. ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ 29
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 30

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αναγνωρίζει τη σοβαρότητα της πρόκλησης που συνιστά για τη γενιά μας η κλιματική αλλαγή και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η οποία, όπως προειδοποιούν ολοένα και περισσότερο επιστήμονες και οικονομολόγοι, ενδέχεται να φτάσει σε σημείο που να μην είναι αναστρέψιμη[1]. Έθεσε την ΕΕ σε πορεία ώστε να καταστεί η πρώτη «*κλιματικά ουδέτερη ήπειρος στον κόσμο έως το 2050, η οποία θα είναι αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και δεν θα αφήνει κανέναν άνθρωπο και κανένα χώρο στο περιθώριο*»[2]. Καθορίζει ένα μετασχηματιστικό θεματολόγιο με σκοπό να καταστεί η ΕΕ μια σύγχρονη και ανταγωνιστική οικονομία που θα είναι ανθεκτική σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς και θα παρέχει στους πολίτες τη δυνατότητα να ζουν μια δίκαιη και ευημερούσα ζωή σε ένα υγιές περιβάλλον.

Με βάση την Πράσινη Συμφωνία, το **8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον**[3] θεσπίζει ένα πλαίσιο δράσης για την πολιτική για το περιβάλλον και το κλίμα έως το 2030 με έξι θεματικούς στόχους προτεραιότητας για το 2030 και έναν μακροπρόθεσμο στόχο προτεραιότητας για το 2050 για ευημερία, εντός των ορίων του πλανήτη μας. Προσδιορίζει τους πρόσφορους όρους για την επίτευξη των στόχων αυτών για όλους τους τομείς με συνεκτικό τρόπο. Η υλοποίηση αυτού του προγράμματος είναι θεμελιώδους σημασίας για την επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων που τέθηκαν στο πλαίσιο της ατζέντας των Ηνωμένων Εθνών για το 2030, των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και των πολυμερών περιβαλλοντικών και κλιματικών συμφωνιών.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, η παρούσα έκθεση παρουσιάζει **ενδιάμεση επανεξέταση**[4] της προόδου ως προς την επίτευξη των θεματικών στόχων προτεραιότητας του προγράμματος. Εξετάζει την κατάσταση των πρόσφορων όρων και την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των συστημικών αλλαγών. Συνοδεύεται από έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που παρέχει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με κάθε στόχο προτεραιότητας, το ευνοϊκό πλαίσιο και την παρακολούθηση, καθώς και σχετικά με το όραμα του προγράμματος για το 2050.

Η παρούσα ενδιάμεση επανεξέταση αξιοποιεί την **έκθεση παρακολούθησης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ)** σχετικά με την πρόοδο ως προς την επίτευξη των στόχων του προγράμματος[5], η οποία βασίζεται στο πλαίσιο παρακολούθησης του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον[6]. Λαμβάνει επίσης υπόψη τις συζητήσεις με

[1] https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf. Η έκθεση που εξέδωσε το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ για τους παγκόσμιους κινδύνους το 2024 αναφέρει τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ως τους σημαντικότερους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους κινδύνους.
[2] COM(2019) 640 final.
[3] Απόφαση (ΕΕ) 2022/591.
[4] Άρθρο 4 της απόφασης (ΕΕ) 2022/591.
[5] https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme.
[6] COM(2022) 357 final.

εμπειρογνώμονες των κρατών μελών και ενδιαφερόμενα μέρη, τις παρατηρήσεις που ελήφθησαν ως απάντηση στην πρόσκληση υποβολής στοιχείων[7] και άλλα σχετικά πορίσματα.

Συνολικά, τα φιλόδοξα μέτρα που έλαβε η ΕΕ είχαν αποτέλεσμα να σημειωθεί πρόοδος, ιδίως όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα και την κινητοποίηση χρηματοδότησης για την πράσινη μετάβαση. **Η επίτευξη των στόχων για το 2030 είναι εφικτή**, εάν τα κράτη μέλη εκπληρώσουν τις δεσμεύσεις τους για την εφαρμογή πολιτικών και νομοθεσίας.

Ωστόσο, **χρειάζονται πρόσθετες προσπάθειες** για τη μετάβαση στη βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση. Αυτό θα απαιτήσει, μεταξύ άλλων, τη διερεύνηση, από κοινού με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη, κατάλληλων εναλλακτικών σε βασικούς οικονομικούς τομείς, οι οποίες θα μπορούν να διασφαλίσουν, ταυτόχρονα, την ανταγωνιστικότητα της ΕΕ. Η ενωσιακή κατανάλωση έχει επιπτώσεις που εξακολουθούν να υπερβαίνουν ορισμένα όρια του πλανήτη. Επίσης, μολονότι τα τελευταία έτη έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικά επιτεύγματα, συμπεριλαμβανομένης της σημαντικής αξιοποίησης της ανανεώσιμης ενέργειας και της μείωσης της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα, η ΕΕ θα μπορούσε να μειώσει περαιτέρω τη χρήση πρώτων υλών και ορυκτών πόρων. Αυτό θα συμβάλει στη μείωση των επιπέδων ρύπανσης του αέρα, των υδάτων και του εδάφους, καθώς και της απώλειας βιοποικιλότητας και, με τον τρόπο αυτό, θα μετριάσει την πίεση που ασκείται στα οικοσυστήματα και στις αξιακές αλυσίδες.

Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας **να εγκριθούν και να εφαρμοστούν πλήρως οι φιλόδοξες δράσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, όπως αποτυπώνονται στο 8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον**, ώστε να επιτευχθεί πραγματικός αντίκτυπος στην πράξη και η μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα της οικονομίας και της κοινωνίας της ΕΕ.

2. ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

2.1 Ταχεία και προβλέψιμη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και ενίσχυση των φυσικών καταβοθρών διοξειδίου του άνθρακα

Η κλιματική αλλαγή επιταχύνεται και οι επιπτώσεις της στους ανθρώπους, τη φύση και τις οικονομίες επιδεινώνονται τόσο στην ΕΕ όσο και σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Η **ΕΕ έχει σημειώσει ικανοποιητική πρόοδο ως προς την επίτευξη του στόχου της μείωσης των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Ωστόσο, πρέπει να κάνει περισσότερα για την επίτευξη του στόχου για καθαρές απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου από καταβόθρες διοξειδίου του άνθρακα στον τομέα της χρήσης γης, της αλλαγής χρήσης γης και της δασοπονίας (LULUCF)**. Οι τάσεις σ' αυτόν τον τομέα είναι αρνητικές στην ΕΕ, η οποία καταγράφει απώλεια καταβοθρών διοξειδίου του άνθρακα, καθώς ο τομέας της χρήσης γης σε ορισμένα κράτη μέλη παράγει εκπομπές αντί για απορροφήσεις.

[7] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14080-8th-Environment-Action-Programme-Mid-term-Review_el.

Συνολικά, τα στοιχεία του 2022 δείχνουν ότι οι **εγχώριες καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου της ΕΕ** (εξαιρουμένων των διεθνών αεροπορικών μεταφορών) **μειώνονται σταθερά**, καταγράφοντας μείωση 32,5 % (σε σύγκριση με το 1990) το 2022[8]. Ωστόσο, για να επιτευχθεί ο στόχος της ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030 (τουλάχιστον κατά – 55 % σε σύγκριση με το 1990) και για να επιτευχθεί κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, ο **ρυθμός μείωσης των εκπομπών πρέπει να επιταχυνθεί ώστε να φθάσει σχεδόν στο τριπλάσιο του μέσου ετήσιου ποσοστού μείωσης** που επιτεύχθηκε την τελευταία δεκαετία. Σε σχέση με τις προηγούμενες προσπάθειες μετριασμού, οι σημαντικότερες μειώσεις των εκπομπών πρέπει να πραγματοποιηθούν στα κτίρια και τις μεταφορές, όπου ο ρυθμός απανθρακοποίησης είναι αργός ή ακόμη και κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Για την **επίτευξη του στόχου για καθαρές απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου από καταβόθρες διοξειδίου του άνθρακα στον τομέα LULUCF**, είναι απαραίτητη η σημαντική ενίσχυση των απορροφήσεων άνθρακα.

Η ΕΕ έθεσε έναν νομικά δεσμευτικό στόχο για την επίτευξη **κλιματικής ουδετερότητας και ανθεκτικότητας στο σύνολο της οικονομίας έως το 2050 στο ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα**[9], το οποίο ενέκρινε το 2021. Το ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα θέτει επίσης έναν ενδιάμεσο στόχο για εγχώρια μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (εκπομπές μετά την αφαίρεση των απορροφήσεων) κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990.

Η **δέσμη μέτρων προσαρμογής στον στόχο του 55 %**[10] θέτει την ΕΕ σε πορεία επίτευξης των στόχων της για το κλίμα με δίκαιο, οικονομικά αποδοτικό και ανταγωνιστικό τρόπο. Η ΕΕ έχει εγκρίνει τις περισσότερες από τις βασικές προτάσεις της δέσμης μέτρων[11], οι οποίες, εάν εφαρμοστούν πλήρως, θα διασφαλίσουν ότι η ΕΕ θα επιτύχει τον επικαιροποιημένο στόχο της για τις καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030. Το **αναθεωρημένο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ** είναι πλέον πιο φιλόδοξο και θα μειώσει τις εκπομπές κατά 62 % το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005, ενώ επίσης επεκτείνεται ώστε να καλύψει τις διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές. Ένα νέο, χωριστό σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών θα εφαρμόζεται στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από την καύση καυσίμων στις οδικές μεταφορές και στα κτίρια, καθώς και στους τομείς που

[8] COM(2023) 653 final.
[9] Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1119.
[10] COM(2021) 550 final.
[11] Περιλαμβάνονται η αναθεωρημένη οδηγία για το ΣΕΔΕ της ΕΕ, ένα νέο ΣΕΔΕ για τα κτίρια, τις οδικές μεταφορές και τα καύσιμα, το αποθεματικό για τη σταθερότητα της αγοράς, ο κανονισμός για τον επιμερισμό των προσπαθειών, τα πρότυπα εκπομπών CO_2 για τα αυτοκίνητα και τα ημιφορτηγά, ο κανονισμός για τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης και τη δασοπονία, ο μηχανισμός συνοριακής προσαρμογής άνθρακα, η σύσταση του Κοινωνικού Ταμείου για το Κλίμα, η πρωτοβουλία FuelEU Maritime, ο κανονισμός για τις υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (AFIR), η πρωτοβουλία ReFuel EU Aviation, η οδηγία για την ενεργειακή απόδοση και την οδηγία για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές. Η επίτευξη συμφωνίας εξακολουθεί να εκκρεμεί μόνο για την προτεινόμενη αναθεωρημένη οδηγία για τη φορολόγηση της ενέργειας.

ευθύνονται για μικρές ποσότητες εκπομπών (ΣΕΔΕ2)[12], με μείωση των εκπομπών κατά 42 % το 2030 σε σύγκριση με το 2005.

Η ΕΕ αποφάσισε να αυξήσει τον συνολικό στόχο μείωσης των εκπομπών που έχει τεθεί σύμφωνα με τον **κανονισμό για τον επιμερισμό των προσπαθειών**[13], ο οποίος καλύπτει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από τις εγχώριες μεταφορές (εξαιρουμένου του CO_2 από τις αεροπορικές μεταφορές), τα κτίρια, τη γεωργία, τις μικρές βιομηχανίες και τα απόβλητα, από 29 % σε 40 % έως το 2030 σε σύγκριση με το 2005, **με αναθεωρημένους στόχους για το 2030 για κάθε κράτος μέλος**.

Ο νέος **κανονισμός LULUCF**[14] θέτει συνολικό στόχο σε επίπεδο ΕΕ για επίτευξη καθαρών απορροφήσεων χερσαίας προέλευσης της τάξης των 310 εκατομμυρίων τόνων ισοδυνάμου CO_2 το 2030.

Το 2022 και το 2023 η Επιτροπή υπέβαλε πρόσθετες προτάσεις για την επιτάχυνση της δίκαιης και χωρίς αποκλεισμούς μετάβασης στην κλιματική ουδετερότητα. Για παράδειγμα, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο κατέληξαν σε συμφωνία σχετικά με τον αναθεωρημένο κανονισμό για τα φθοριούχα αέρια του θερμοκηπίου[15], με τον οποίο θα μειωθούν περαιτέρω οι εκπομπές από τα εν λόγω εξαιρετικά δραστικά αέρια του θερμοκηπίου. Η Επιτροπή πρότεινε πιο φιλόδοξους στόχους μείωσης των εκπομπών για τα βαρέα επαγγελματικά οχήματα[16]. Παρουσίασε επίσης το σχέδιο REPowerEU[17] που περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα και για την επιτάχυνση της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας με νέες δράσεις, με αξιοποίηση της δέσμης μέτρων προσαρμογής στον στόχο του 55 %. Για την ενίσχυση της ανοικτής στρατηγικής αυτονομίας και της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ, την τόνωση της καινοτομίας, ιδίως στις πράσινες τεχνολογίες, και τη διασφάλιση της ομαλής κλιματικής μετάβασης, η Επιτροπή παρουσίασε ένα βιομηχανικό σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας. Η πράξη για τη βιομηχανία των μηδενικών καθαρών εκπομπών και η πράξη για τις κρίσιμες πρώτες ύλες[18] αποτελούν τις κύριες νομοθετικές πράξεις για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Θα απαιτηθούν **απορροφήσεις άνθρακα** προκειμένου η ΕΕ να επιτύχει κλιματική ουδετερότητα το 2050 και να καταγράφει αρνητικές εκπομπές στη συνέχεια, ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο σωρευτικός προϋπολογισμός της ΕΕ για τα αέρια του θερμοκηπίου[19]. Για να διασφαλιστούν υψηλής ποιότητας απορροφήσεις άνθρακα πιστοποιημένες από την ΕΕ, η Επιτροπή πρότεινε ένα κανονιστικό πλαίσιο για την **πιστοποίηση των απορροφήσεων άνθρακα**[20]. Στόχος είναι να θεσπιστεί ένα διαφανές και αξιόπιστο πλαίσιο διακυβέρνησης, μεταξύ άλλων για την ανάπτυξη μεθοδολογιών πιστοποίησης, το οποίο θα ενθαρρύνει

[12] Οδηγία (ΕΕ) 2023/959 για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ.
[13] Κανονισμός (ΕΕ) 2023/857.
[14] Κανονισμός (ΕΕ) 2023/839.
[15] COM(2022) 150 final.
[16] COM(2023) 88 final.
[17] COM(2022) 230 final.
[18] Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. την έκθεση προόδου σχετικά με τη δράση για το κλίμα 2023.
[19] ESABCC (2023), Scientific advice for the determination of an EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030–2050 (Επιστημονικές συμβουλές για τον καθορισμό κλιματικού στόχου σε επίπεδο ΕΕ για το 2040 και προϋπολογισμού για τα αέρια του θερμοκηπίου για την περίοδο 2030-2050), DOI: 10.2800/609405.
[20] COM(2022) 672 final.

περαιτέρω επενδύσεις σε δραστηριότητες απορρόφησης άνθρακα και θα αυξήσει την αξιοποίησή τους. Τον Φεβρουάριο του 2024 η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με τη διαχείριση του βιομηχανικού άνθρακα με σκοπό τη στήριξη της δράσης της ΕΕ για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και αρνητικών εκπομπών στη συνέχεια.

Με τις **στρατηγικές για τη βιοποικιλότητα, το έδαφος και τα δάση**, η ΕΕ έθεσε φιλόδοξους στόχους για την προστασία των οικοσυστημάτων, ιδίως των πλούσιων σε άνθρακα οικοσυστημάτων. Το νομοθέτημα για την αποκατάσταση της φύσης[21] θα συμβάλει στην **αποκατάσταση υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων, ιδίως όσων έχουν μεγάλες δυνατότητες δέσμευσης και αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα**, όπως τα δάση, οι τυρφώνες και οι υγρότοποι. Η δέσμευση της ΕΕ για φύτευση τουλάχιστον **3 δισεκατομμυρίων επιπλέον δέντρων** έως το 2030 θα στηρίξει επίσης τη δράση μετριασμού της κλιματικής αλλαγής. Μέσω της διασφάλισης ότι η κατανάλωση και η παραγωγή της ΕΕ δεν συμβάλλουν στην αποψίλωση των δασών, ο κανονισμός για τα **προϊόντα μηδενικής αποψίλωσης**[22] αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό εργαλείο για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και την ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας.

Η **πλήρης εφαρμογή** της δέσμης προσαρμογής στον στόχο του 55 % και η κινητοποίηση **επαρκών επενδύσεων** (βλ. σημείο 3.2) είναι καίριας σημασίας. Για ορισμένα κράτη μέλη, η πρόοδος δεν συνάδει με το επίπεδο δράσης που απαιτείται για την επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων για το κλίμα.

Με βάση τις πληροφορίες που παρέχονται στα προσχέδια των **επικαιροποιημένων εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα** (ΕΣΕΚ) έως το 2030, οι καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου εκτιμάται ότι θα είναι κατά 51 % χαμηλότερες το 2030 σε σύγκριση με το 1990[23], δηλαδή θα υπολείπονται κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του στόχου του 55 % που ορίζεται στο νομοθέτημα για το κλίμα. Η εκτίμηση αυτή χρησιμοποιεί το ανώτατο όριο που επιβάλλεται στη συμβολή του τομέα LULUCF στην επίτευξη του στόχου της δέσμης μέτρων προσαρμογής στον στόχο του 55 %, το οποίο ορίζεται σε 225 εκατομμύρια τόνους ισοδυνάμου CO_2. Η προσθήκη της συμβολής του τομέα LULUCF πάνω από αυτό το ανώτατο όριο θα απέφερε συνολική μείωση των εκπομπών κατά 51,7 %. Η πορεία που προσδιορίζεται στα προσχέδια των επικαιροποιημένων ΕΣΕΚ προβλέπει ότι η ΕΕ θα υπολείπεται της επίτευξης κλιματικής ουδετερότητας το 2050[24]. Παρόλο που οι εκπομπές στην ΕΕ έχουν μειωθεί κατά 32,5 %[25] από το 1990, η ανάλυση των εκπομπών βάσει των προβλέψεων στα προσχέδια των επικαιροποιημένων ΕΣΕΚ αναδεικνύει την ανάγκη επιτάχυνσης του ρυθμού. Τα προσχέδια επικαιροποιημένων ΕΣΕΚ μάς φέρνουν πιο κοντά στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ για το 2030, ωστόσο είναι σαφώς αναγκαίο να πραγματοποιηθούν πρόσθετες προσπάθειες για την

[21] COM(2022) 304 final.
[22] Κανονισμός (ΕΕ) 2023/1115.
[23] Καθαρές συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, συμπεριλαμβανομένου του τομέα LULUCF και εξαιρουμένων των διεθνών μεταφορών.
[24] Στην έκθεση προόδου του 2023 σχετικά με τη δράση για το κλίμα εκτιμάται ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να λάβουν πρόσθετα μέτρα μετριασμού για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050, ώστε να περικόψουν περίπου 1 600 εκατομμύρια τόνους ισοδυνάμου CO_2 (ή 34 εκατοστιαίες μονάδες). Τα στοιχεία που παρέχονται στα ΕΣΕΚ συνάδουν με τη διαπίστωση αυτή.
[25] Έκθεση προόδου της ΕΕ σχετικά με τη δράση για το κλίμα 2023 [COM(2023) 653 final].

επιτάχυνση της εφαρμογής της συμφωνηθείσας νομοθεσίας σχετικά με την προσαρμογή στον στόχο του 55 %. Τα κράτη μέλη βρίσκονται, επί του παρόντος, σε διαδικασία επικαιροποίησης των οικείων σχεδίων έως τον Ιούνιο του 2024 και εξετάζουν πώς θα ενισχύσουν τις πολιτικές και τις επενδύσεις για την υλοποίηση του στόχου μείωσης των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030.

Τον Φεβρουάριο του 2024, όπως ζητήθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού νομοθετήματος για το κλίμα, η Επιτροπή δημοσίευσε ανακοίνωση και λεπτομερή εκτίμηση των επιπτώσεων σχετικά με τον **κλιματικό στόχο της ΕΕ για το 2040**, προκειμένου να καθοριστεί η πορεία από τον συμφωνηθέντα ενδιάμεσο στόχο για το 2030 **προς τις μηδενικές καθαρές εκπομπές έως το 2050**. Ο στόχος για το 2040 θα παρέχει προβλεψιμότητα στους φορείς λήψης αποφάσεων και στους επενδυτές, ώστε η ΕΕ να παραμείνει σε τροχιά κλιματικής ουδετερότητας και να υποστηριχθεί η υλοποίηση των στόχων για το 2030. Θα στείλει επίσης ένα ισχυρό μήνυμα στους εταίρους της ΕΕ σ' ολόκληρο τον κόσμο σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης της παγκόσμιας δράσης για το κλίμα.

Η ανακοίνωση της Επιτροπής εγκαινιάζει διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη για την πορεία προς το 2040. Η επόμενη Επιτροπή θα ασχοληθεί με νομοθετική πρόταση για την τροποποίηση του ευρωπαϊκού νομοθετήματος για το κλίμα, ώστε να συμπεριληφθεί ο στόχος αυτός, καθώς και το πλαίσιο πολιτικής για την περίοδο μετά το 2030. Ο στόχος που έχει συμφωνηθεί θα αποτελέσει τη βάση για τη νέα εθνικά καθορισμένη συνεισφορά της ΕΕ, την οποία πρέπει να υποβάλουν όλα τα μέρη της συμφωνίας του Παρισιού το 2025.

2.2 Ενίσχυση και ενσωμάτωση της διάστασης της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων οικοσυστημικών προσεγγίσεων

Οι τελευταίες εκθέσεις αξιολόγησης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή προβλέπουν ότι ακραία φαινόμενα που σχετίζονται με τις καιρικές και τις κλιματικές συνθήκες, όπως πλημμύρες, ξηρασίες και καύσωνες, θα γίνουν συχνότερα και σοβαρότερα. Αυτό θα συμβεί ακόμη και στο βέλτιστο σενάριο της ταχείας και απότομης παγκόσμιας μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για την επίτευξη των στόχων της συμφωνίας του Παρισιού.

Οι **επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής** στα οικοσυστήματα, στους κοινωνικοοικονομικούς τομείς και στην υγεία και την ευημερία των ανθρώπων είναι ήδη αισθητές.

Καιρικά και κλιματικά συμβάντα στην Ευρώπη έχουν προκαλέσει **τον θάνατο μεγάλου αριθμού ατόμων**, ο οποίος εκτιμάται μεταξύ 85 000 και 145 000 άτομα από το 1980 έως το 2020[26], κυρίως λόγω συνθηκών καύσωνα. Το 2022 οι καύσωνες εκτιμάται ότι προκάλεσαν περισσότερους από 60 000 επιπλέον θανάτους, αριθμός που ξεπεράστηκε μόνο από τους καύσωνες του 2003, οι οποίοι προκάλεσαν 70 000 θανάτους[27]. Όλες οι περιφέρειες και οι κοινωνικοοικονομικές κατηγορίες επηρεάζονται από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής,

[26] Ανάλογα με τις πηγές δεδομένων (NatCatSERVICE και CATDAT). Βλ. https://www.eea.europa.eu/publications/economic-losses-and-fatalities-from.

[27] Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022 | Nature Medicine.

αλλά όχι με τον ίδιο τρόπο, καθώς τα ευάλωτα νοικοκυριά εκτίθενται δυσανάλογα στις παραπάνω απειλές.

Οι οικονομικές ζημίες λόγω ακραίων καιρικών και κλιματικών φαινομένων αυξάνονται, φθάνοντας τα **52,3 δισ. EUR το 2022**, ενώ οι πλημμύρες έχουν προκαλέσει τις μεγαλύτερες επιπτώσεις (40 %).

Η έκταση των **περιοχών που πλήττονται από ξηρασία** αυξήθηκε στην ΕΕ μεταξύ του 2000 και του 2022[28]. Οι εκτάσεις στις οποίες επλήγη η παραγωγικότητα της βλάστησης κατέγραψαν πενταπλάσια αύξηση το 2022 σε σύγκριση με τον μέσο όρο της περιόδου αυτής. Για παράδειγμα, πάνω από το 50 % των εκτάσεων με βλάστηση επλήγησαν από ξηρασία στο Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και τη Σλοβενία το εν λόγω έτος, έναντι του μακροπρόθεσμου μέσου όρου που δεν υπερέβη το 10 %. Στο άλλο άκρο, στην Ιρλανδία δεν διαπιστώθηκε καμία ανιχνεύσιμη επίπτωση. Η ξηρασία παρεμποδίζει την ικανότητα των οικοσυστημάτων να αποθηκεύουν άνθρακα, να διαχειρίζονται τις επιπτώσεις των επακόλουθων πλημμυρών, να συμβάλουν στην παραγωγή τροφίμων και να παρέχουν ευρύ φάσμα άλλων οφελών. Οι καύσωνες προβλέπεται να αυξηθούν στο μέλλον και οι ηπειρωτικές και μεσογειακές περιοχές αναμένεται να καταγράφουν λιγότερες βροχοπτώσεις το καλοκαίρι. Αυτό καθιστά ολοένα και πιο επιτακτική την ανάγκη ανάπτυξης της ανθεκτικότητας μέσω πρακτικών διαχείρισης της γης.

Η **στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή**[29] του 2021 καθορίζει το όραμα για την επίτευξη μιας ΕΕ ανθεκτικής στην κλιματική αλλαγή έως το 2050, πλήρως προετοιμασμένης για τη διαχείριση των αναπόφευκτων και ήδη ορατών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Το **νομοθέτημα της ΕΕ για το κλίμα προβλέπει την υποχρέωση** της ΕΕ και των κρατών μελών της να σημειώνουν συνεχή πρόοδο όσον αφορά τη μείωση της ευπάθειας στις κλιματικές επιπτώσεις, την αύξηση της ανθεκτικότητας και την ανάπτυξη προσαρμοστικής ικανότητας. Η Επιτροπή εξέδωσε αξιολόγηση βάσει του νομοθετήματος της ΕΕ για το κλίμα τον Δεκέμβριο του 2023. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν διενεργήσει **εκτιμήσεις κλιματικών κινδύνων**, παρόλο που λίγα μόνο παρέχουν άρτιες, ολοκληρωμένες εκτιμήσεις κλιματικών κινδύνων σε περισσότερους από πέντε τομείς. Η υγεία, η γεωργία, η δασοπονία, η βιοποικιλότητα, η ενέργεια και η διαχείριση των υδάτων αναφέρονται ως τα πεδία ή οι τομείς πολιτικής που πλήττονται περισσότερο από τις κλιματικές απειλές στην Ευρώπη. Όλα τα κράτη μέλη διαθέτουν **εθνικές στρατηγικές** και/ή **σχέδια προσαρμογής**. Η Επιτροπή εξέδωσε νέα **δέσμη κατευθυντήριων γραμμών για να βοηθήσει τα κράτη μέλη** να τα επικαιροποιήσουν και να τα υλοποιήσουν.

Οκτώ κράτη μέλη έχουν ενσωματώσει στοιχεία της πολιτικής τους για την προσαρμογή στα οικεία **εθνικά νομικά πλαίσια**. Σε πολλά κράτη μέλη δεν υπάρχουν μηχανισμοί παρακολούθησης, υποβολής εκθέσεων και αξιολόγησης. **Λύσεις που βασίζονται στη φύση** περιλαμβάνονται σε περιορισμένο μόνο βαθμό σε στρατηγικό επίπεδο και μέσω των εγγράφων

[28]ΕΟΠ, 04-Ο αντίκτυπος της ξηρασίας στα οικοσυστήματα της Ευρώπης – Δείκτης — Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (europa.eu).

[29] COM(2021) 82 final.

πολιτικής, ιδίως σε τομεακές στρατηγικές και σχέδια. Η αξιολόγηση του **κόστους της προσαρμογής** εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση για πολλά κράτη μέλη και τα σχέδια και οι στρατηγικές τους συχνά δεν διαθέτουν ειδικούς προϋπολογισμούς ή χρηματοδοτικές ροές για την υλοποίηση των σχεδίων.

Παράλληλα, έχει αναληφθεί ευρεία δράση για την εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ του 2021 για την προσαρμογή. Η συνοχή των πολιτικών βελτιώθηκε με τις προσπάθειες για την **ενσωμάτωση της διάστασης της προσαρμογής σε άλλες πολιτικές της ΕΕ**, για παράδειγμα στις πολιτικές για την υγεία. Γενικότερα, έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις κλιματικές επιπτώσεις και την ανάγκη προετοιμασίας για αυτές[30].

Τον Μάρτιο του 2024 η Επιτροπή εξέδωσε **ανακοίνωση σχετικά με τη διαχείριση των κλιματικών κινδύνων της ΕΕ**, σύμφωνα με στοιχεία που παρασχέθηκαν σε επιστημονική έκθεση για την εκτίμηση των κλιματικών κινδύνων στην Ευρώπη και άλλες πηγές. Η ανακοίνωση πρότεινε πεδία ανάληψης δράσης στα οποία απαιτείται ουσιαστική αλλαγή για την αποτελεσματική προστασία των πολιτών και των οικονομιών μας. Τόνισε επίσης την ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία της στήριξης της δράσης σε εθνικό και ιδιωτικό επίπεδο όσον αφορά την αρμοδιότητα και την ανάληψη ευθύνης έναντι των κινδύνων.

2.3 Μια καθαρή κυκλική οικονομία

Η κυκλική οικονομία έχει τη δυνατότητα να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, την πίεση στους φυσικούς πόρους και τη βιοποικιλότητα, καθώς και τη ρύπανση. Μπορεί να βοηθήσει την Ευρώπη να ενισχύσει την παραγωγικότητα των πόρων κατά έως και 3 % ετησίως και να επιτύχει τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Τα κυκλικά οικονομικά μοντέλα μπορούν επίσης να τονώσουν τη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της ΕΕ, να αυξήσουν την ανθεκτικότητά της και να κατοχυρώσουν την ασφάλεια του εφοδιασμού[31].

Η ΕΕ διαθέτει σήμερα ένα άρτιο νομοθετικό πλαίσιο για να επιταχύνει τη μετάβαση **σε μια κυκλική οικονομία**. Ωστόσο, απαιτείται χρόνος για να τεθεί η νομοθεσία σε ισχύ. Απαιτείται συντονισμένη δράση για την ανάπτυξη αυτού του πλαισίου με στόχο την αντιμετώπιση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της κατανάλωσης υλικών και των μη βιώσιμων τάσεων στην παραγωγή αποβλήτων που παρατηρήθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία στην ΕΕ. Η εντατικοποίηση της δράσης σ' όλα τα επίπεδα και σ' όλους τους τομείς θα είναι απαραίτητη για την αποσύνδεση της ανάπτυξης από τη χρήση φυσικών πόρων, για τη διασφάλιση της βιώσιμης χρήσης των υλικών και για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ασφάλειας του εφοδιασμού.

[30] Βλ., για παράδειγμα, τον ευρωπαϊκό άτλαντα για τους κινδύνους ξηρασίας και την ευρωπαϊκή βάση δεδομένων για τις επιπτώσεις της ξηρασίας, το εργαλείο προβολής των πλημμυρών και το πλαίσιο Sendai για τη μείωση του κινδύνου καταστροφών — Ενδιάμεση επανεξέταση 2023, στη διεύθυνση: https://data.europa.eu/doi/10.2795/151300.

[31] Growth Within: A Circular Economy Vision for a Competitive Europe· McKinsey Centre for Business and Environment & Ellen Macarthur Foundation· Ιούνιος 2015. Σύμφωνα με την ανακοίνωση «Μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα της ΕΕ: προοπτικές μετά το 2030» [COM(2023) 168 final].

Το **αποτύπωμα υλικών** της ΕΕ ήταν 14,8 τόνοι κατά κεφαλήν το 2022, αριθμός που συνιστά **αύξηση** κατά 6 % **την τελευταία δεκαετία**. Τα περισσότερα υλικά είναι μη μεταλλικά ορυκτά, τα οποία χρησιμοποιούνται στις κατασκευαστικές δραστηριότητες, οι οποίες κατέγραψαν τη μεγαλύτερη αύξηση χρήσης υλικών (+ 22 %)[32].

Η συνολική **παραγωγή αποβλήτων** στην ΕΕ από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες και τα νοικοκυριά **μειώθηκε κατά σχεδόν 3 %** την τελευταία δεκαετία, φθάνοντας τους 4,8 τόνους κατά κεφαλήν το 2020 και παρουσιάζοντας ελαφρά αποσύνδεση από το ΑΕΠ. Ωστόσο, τα απορρίμματα συσκευασιών, ιδίως οι πλαστικές συσκευασίες, αυξήθηκαν κατά πάνω από 20 % την τελευταία δεκαετία στην ΕΕ, φθάνοντας τα 36 kg απορριμμάτων πλαστικών συσκευασιών ανά άτομο το 2021[33]. Περισσότερα απόβλητα ανακυκλώνονται και ανακτώνται στην ΕΕ, αλλά μόνο περιορισμένος όγκος υλικών (περίπου 11,5 %) εισήλθαν εκ νέου στην οικονομία ως ανακυκλωμένα υλικά το 2022[34].

Χάρη στην **αύξηση της παραγωγικότητας των πόρων** κατά περίπου 35 % από το 2000[35], οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ από την παραγωγή μειώθηκαν κατά περίπου 25 % κατά την περίοδο 2008-2021, γεγονός που καταδεικνύει ότι η μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πορεία προς την κλιματική ουδετερότητα[36].

Το **σχέδιο δράσης του 2020 για την κυκλική οικονομία**[37] αποσκοπεί στην αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση πόρων, στη μείωση του αποτυπώματος κατανάλωσης, στον διπλασιασμό του ποσοστού χρήσης κυκλικών υλικών, στη σημαντική μείωση των συνολικών όγκων αποβλήτων και στη μείωση κατά το ήμισυ του όγκου των υπολειμματικών (μη ανακυκλωμένων) αστικών αποβλήτων.

Η Επιτροπή πρότεινε και τα **35 μέτρα που εξαγγέλθηκαν στο σχέδιο δράσης**. Μια πρωτοποριακή πρωτοβουλία πολιτικής για τα προϊόντα, η οποία βασίζεται στην προσέγγιση του κύκλου ζωής της οδηγίας για τον οικολογικό σχεδιασμό και του **κανονισμού για τον οικολογικό σχεδιασμό για βιώσιμα προϊόντα**[38], διευρύνει το πλαίσιο για τον καθορισμό απαιτήσεων επιδόσεων και πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένου ενός **ψηφιακού διαβατηρίου προϊόντος** για ευρύ φάσμα προϊόντων. Θα είναι σημαντικό να εφαρμοστεί ο κανονισμός αυτός κατά τα επόμενα έτη, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα κυκλικά και βιώσιμα προϊόντα θα αποτελούν τον κανόνα. Η **οδηγία για την ενδυνάμωση των καταναλωτών**[39] και η πρόταση **οδηγίας για τους οικολογικούς ισχυρισμούς**[40] θα βοηθήσουν τους καταναλωτές να επιλέγουν, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να εντοπίζουν βιώσιμα προϊόντα για αγορά χωρίς να παραπλανώνται.

Νέες πρωτοβουλίες έχουν επίσης δρομολογηθεί για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ανησυχιών που συνδέονται με την παραγωγή και την κατανάλωση κλωστοϋφαντουργικών

[32] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_pc020).
[33] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_pc050).
[34] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_srm030).
[35] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_pc030).
[36] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_gsr011).
[37] COM(2020) 98 final.
[38] COM(2022) 142 final.
[39] COM(2022) 143 final.
[40] COM(2023) 166 final.

προϊόντων, με γνώμονα τη **στρατηγική της ΕΕ για βιώσιμα και κυκλικά κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα**. Ο νέος **κανονισμός για τις μπαταρίες**[41] και οι προτάσεις για κανονισμό για τις **συσκευασίες και τα απόβλητα συσκευασίας**[42] και για κανονισμό για τον **σχεδιασμό των οχημάτων και τη διαχείριση των οχημάτων στο τέλος του κύκλου ζωής τους**[43] είναι άλλες **ρηξικέλευθες πρωτοβουλίες**.

Η Επιτροπή έχει αναθεωρήσει βασικές νομοθετικές πράξεις για τα απόβλητα, συμπεριλαμβανομένων του **κανονισμού για τις μεταφορές αποβλήτων**[44] και της επικαιροποίησης των ορίων για τους **έμμονους οργανικούς ρύπους** στα απόβλητα[45]. Η Επιτροπή πρότεινε επίσης στοχευμένη αναθεώρηση της οδηγίας-πλαισίου για τα απόβλητα με σκοπό την αντιμετώπιση των **αποβλήτων τροφίμων και κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων**[46], με ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων και στην επέκταση του πεδίου εφαρμογής της διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού.

Η Επιτροπή δρομολόγησε πρωτοβουλίες για τη μείωση της ρύπανσης από πλαστικά, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για την πρόληψη της **απελευθέρωσης μικροπλαστικών**[47] στο περιβάλλον, κυρίως μια πρόταση για την **αντιμετώπιση της ρύπανσης από την απώλεια κόκκων πλαστικού** και έναν **περιορισμό των σκόπιμα προστιθέμενων μικροπλαστικών**. Πρότεινε επίσης ένα νέο πλαίσιο πολιτικής **για τις πλαστικές ύλες βιολογικής προέλευσης και τις βιοαποδομήσιμες και λιπασματοποιήσιμες πλαστικές ύλες**[48] και σημείωσε πρόοδο ως προς την εφαρμογή μέτρων για τη μείωση των **πλαστικών μίας χρήσης**. Σε διεθνές επίπεδο, συνεχίζονται οι διαπραγματεύσεις για μια νέα παγκόσμια συνθήκη για τη ρύπανση από πλαστικά.

Οι αρχές της κυκλικότητας **ενσωματώνονται σε πολιτικές της ΕΕ**, όπως στο ευρωπαϊκό σχέδιο κοινωνικής δράσης, στο κύμα ανακαινίσεων, στην έρευνα και την καινοτομία. Η κυκλικότητα αποτελεί επίσης ακρογωνιαίο λίθο της πράξης για τις κρίσιμες πρώτες ύλες[49], συμβάλλοντας στο βιομηχανικό σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Βρίσκεται επίσης στο επίκεντρο της πορείας μετάβασης κάθε τομέα προς την απανθρακοποίηση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και αποτελεί βασικό μοχλό για την επίτευξη άλλων στόχων προτεραιότητας στο πλαίσιο του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον.

Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, οι επιχειρήσεις, οι δημόσιες αρχές και τα μέλη του κοινού έχουν συμμετάσχει σε πρωτοβουλίες για την κυκλική οικονομία τα τελευταία 10 έτη, μέσω της ευρωπαϊκής πλατφόρμας ενδιαφερόμενων μερών για την κυκλική οικονομία. Μέχρι στιγμής, 23 κράτη μέλη έχουν εγκρίνει στρατηγικές, σχέδια δράσης ή χάρτες πορείας για την κυκλική οικονομία.

[41] Κανονισμός (ΕΕ) 2023/1542.
[42] COM(2022) 677 final.
[43] COM(2023) 451 final.
[44] COM(2021) 709 final.
[45] Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2400 για τους έμμονους οργανικούς ρύπους.
[46] COM(2023) 420 final.
[47] COM(2023) 645 final και πράξη C(2023) 6419 της Επιτροπής.
[48] COM(2022) 682 final.
[49] COM(2023) 160.

Η ΕΕ δρομολόγησε και υποστήριξε την παγκόσμια συμμαχία για την κυκλική οικονομία και την αποδοτική χρήση των πόρων για να επιταχυνθεί η **παγκόσμια μετάβαση**.

Δράσεις όπως η αποδοτικότερη χρήση των πόρων στην παραγωγή, η παράταση της διάρκειας ζωής των προϊόντων και η αντικατάσταση πρωτογενών πρώτων υλών με ανακυκλωμένα προϊόντα μικρότερης έντασης άνθρακα εκτιμάται ότι θα συμβάλουν δυνητικά κατά 20-25 % στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ για το κλίμα έως το 2050. Βρίσκεται επίσης σε εξέλιξη δράση για τη διερεύνηση των συνεργειών μεταξύ της κυκλικής οικονομίας και της βιώσιμης βιοοικονομίας.

Η βελτιστοποίηση της χρήσης των υλικών μειώνει σημαντικά την **εξάρτηση από εισαγόμενες ύλες**. Στην ΕΕ, εισάγεται περίπου το 23 % των υλικών[50], και πρόκειται κυρίως για ορυκτά υλικά που αποτελούν πηγές ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων των πλαστικών (71 % των εισαγωγών), και κρίσιμες πρώτες ύλες (όπως κοβάλτιο και πυρίτιο) που είναι αναγκαίες για την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση[51].

Για τη χρηματοδότηση της πράσινης μετάβασης απαιτούνται ισχυρές εταιρικές σχέσεις με τα κράτη μέλη και τις επιχειρήσεις, με γνώμονα δείκτες συγκριτικής αξιολόγησης της ΕΕ και **καλά στοχευμένες επενδύσεις**, ενώ η ταξινομία της ΕΕ αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς για την κινητοποίηση και τον προσανατολισμό βιώσιμης χρηματοδότησης. Η περαιτέρω χρήση **αγορακεντρικών μέσων** και **πράσινων δημόσιων συμβάσεων** σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο θα μπορούσε να συμβάλει ώστε τα βιώσιμα προϊόντα να αποτελούν τον κανόνα.

Σταδιακά αναδύεται μια **κοινή αντίληψη και ένα κοινό θεματολόγιο** για την κυκλική οικονομία **σε παγκόσμιο επίπεδο**. Δεδομένου ότι ένας **πολυμερής μηχανισμός θα επιταχύνει την παγκόσμια μετάβαση**, η ΕΕ θα συνεχίσει να στηρίζει την ολιστική προσέγγιση των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή.

2.4 Μηδενική ρύπανση για ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από τοξικές ουσίες

Η ρύπανση συγκαταλέγεται μεταξύ των κύριων αιτίων ψυχικών και σωματικών ασθενειών και επιφέρει επίσης πρόωρους θανάτους. Η ρύπανση απειλεί την ευημερία και την υγεία των ανθρώπων και προκαλεί οικονομικό κόστος για την κοινωνία. Αποτελεί επίσης έναν από τους πέντε κύριους παράγοντες απώλειας βιοποικιλότητας, μειώνοντας την ικανότητα των οικοσυστημάτων να παρέχουν υπηρεσίες όπως η παγίδευση του άνθρακα και η απορρύπανση.

Έχουν τεθεί τα θεμέλια για την επίτευξη των στόχων **μηδενικής ρύπανσης** για το 2030, αλλά, για να γίνει αυτό, απαιτείται σταθερή πρόοδος σε ευρύ φάσμα τομέων, από την ατμοσφαιρική ρύπανση, όπου η πρόοδος είναι ενθαρρυντική, έως τη ρύπανση των υδάτων, της θάλασσας και του εδάφους, όπου απαιτείται περαιτέρω δράση. Οι τελευταίες προβλέψεις του ΕΟΠ[52] δείχνουν ότι η ΕΕ βρίσκεται στη σωστή πορεία για την επίτευξη του στόχου της για το 2030 όσον αφορά τη **μείωση των πρόωρων θανάτων** λόγω λεπτών

[50] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_gsr030).
[51] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_gsr020).
[52] ΕΟΠ 07-Πρόωροι θάνατοι λόγω έκθεσης σε λεπτά αιωρούμενα σωματίδια στην Ευρώπη — Δείκτης — Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (europa.eu) και COM(2022) 674.

αιωρούμενων σωματιδίων κατά 55 %, αλλά όχι του στόχου για μείωση της **έκθεσης στον θόρυβο** από τις μεταφορές κατά 30 % έως το 2030. Θα είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί ο στόχος της μείωσης των απωλειών θρεπτικών ουσιών στα υπόγεια ύδατα κατά τουλάχιστον 50 %. Τα πλαστικά απορρίμματα στη θάλασσα εξακολουθούν επίσης να αποτελούν μείζον, πολύπλευρο πρόβλημα.

Το 2021, 253 000 πρόωροι θάνατοι στην ΕΕ οφείλονταν σε λεπτά αιωρούμενα σωματίδια, αριθμός που αντιστοιχεί σε μείωση κατά 41 % από το 2005[53]. Κατά την περίοδο 2016-2019[54], το 14,1 % των σταθμών υπόγειων υδάτων στην ΕΕ ήταν μολυσμένοι από νιτρικά άλατα, με μέση ετήσια συγκέντρωση που υπερέβαινε το όριο των 50 mg NO/l, σχεδόν μία εκατοστιαία μονάδα περισσότερο από την προηγούμενη περίοδο.

Περίπου τα δύο τρίτα των γεωργικών εδαφών στην περιοχή της ΕΕ πλήττονται από διάβρωση, απώλεια οργανικού άνθρακα, υπερβάσεις του ισοζυγίου θρεπτικών ουσιών (αζώτου), συμπύκνωση ή δευτερογενή αλάτωση[55]. Συνολικά, παρόλο που οι πωλήσεις φυτοφαρμάκων δεν μειώνονται, ο κίνδυνος που συνδέεται με τη χρήση τους μειώνεται και οι πωλήσεις των πιο επικίνδυνων φυτοφαρμάκων (υποψήφιων για υποκατάσταση) μειώνονται με την πάροδο του χρόνου[56].

Ο στόχος της επίτευξης μηδενικής ρύπανσης για περιβάλλον χωρίς τοξικές ουσίες έχει **μετατοπιστεί από την αντιμετώπιση των σημειακών πηγών ρύπανσης σε μια συστημική προσέγγιση όσον αφορά την περιβαλλοντική πίεση**, με σαφείς δεσμούς με τη βιομηχανία και άλλους τομείς της οικονομίας.

Η ΕΕ διαθέτει για πρώτη φορά ένα **ενοποιημένο και ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για μηδενική ρύπανση**[57] **με στόχο τη μείωση της ρύπανσης του αέρα, των υδάτων και του εδάφους** σε επίπεδα που δεν είναι πια επιβλαβή για την υγεία και τα φυσικά οικοσυστήματα.

Μέχρι σήμερα, οι περισσότερες από τις εμβληματικές πρωτοβουλίες και δράσεις (πάνω από το 75 %) που ανακοινώθηκαν στο σχέδιο δράσης για μηδενική ρύπανση έχουν ολοκληρωθεί ή βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο υλοποίησης[58]. Η νομοθεσία της ΕΕ αναθεωρήθηκε προκειμένου να **αυξηθεί το επίπεδο φιλοδοξίας** με την **επέκταση του πεδίου εφαρμογής της ώστε να καλυφθούν περισσότερες δραστηριότητες που ρυπαίνουν**, όπως στην περίπτωση της αναθεωρημένης νομοθεσίας **που διέπει τις βιομηχανικές εκπομπές** [59]και την **επεξεργασία αστικών λυμάτων**[60], ή προκειμένου να **προσαρμοστούν οι κανόνες της ΕΕ** για την ποιότητα του αέρα[61] και τους ρύπους στα ύδατα[62] **στα επίπεδα που ορίζει η επιστήμη**.

[53] ΕΟΠ: 07-Πρόωροι θάνατοι λόγω έκθεσης σε λεπτά αιωρούμενα σωματίδια στην Ευρώπη — Δείκτης — Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (europa.eu).
[54] COM(2021) 1000 final.
[55] COM(2023) 416 final.
[56] Πηγή: Στατιστικά στοιχεία | Eurostat (europa.eu)· οι τάσεις στην ΕΕ — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).
[57] COM(2021) 400 final.
[58] Εργαλείο παρακολούθησης της δράσης για μηδενική ρύπανση.
[59] COM(2022) 156 final/3.
[60] COM(2022) 541 final.
[61] COM(2022) 542 final.
[62] COM(2022) 540.

Για πρώτη φορά, τα **εδάφη**[63] θα έχουν παρόμοιο επίπεδο προστασίας με άλλα οικοσυστήματα, μέσω της πρότασης της Επιτροπής για ένα νομοθέτημα για την παρακολούθηση του εδάφους.

Συμπληρωματικά προς το σχέδιο δράσης για μηδενική ρύπανση, η **στρατηγική για τη βιωσιμότητα των χημικών προϊόντων**[64] θεσπίζει σαφή ιεραρχία σύμφωνα με την οποία η **πρόληψη της ρύπανσης** θα πρέπει πάντα να αποτελεί προτεραιότητα. Για τον σκοπό αυτό, εκδόθηκε σύσταση προκειμένου να καταστούν τα χημικά προϊόντα **ασφαλή και βιώσιμα εκ σχεδιασμού**, και ο αναθεωρημένος **κανονισμός για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία**[65] θα καταστήσει σαφέστερη την επισήμανση των επικίνδυνων χημικών προϊόντων, μεταξύ άλλων και για τις διαδικτυακές πωλήσεις. Η Επιτροπή πρότεινε την απλούστευση των διαδικασιών για την αντιμετώπιση των χημικών προϊόντων, με σκοπό την εφαρμογή της δέσμευσης **«μία ουσία, μία αξιολόγηση»**, η οποία αναλήφθηκε στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας[66]. Πρότεινε επίσης την αναθεώρηση του **κανονισμού για τον υδράργυρο**[67], ώστε να περιοριστούν περαιτέρω οι εναπομείνασες χρήσεις του υδραργύρου στην ΕΕ: τον Φεβρουάριο του 2023 το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατέληξαν σε προσωρινή πολιτική συμφωνία[68].

Η **συνοχή των πολιτικών** έχει βελτιωθεί με τη συμπερίληψη δράσεων για την πρόληψη και τη μείωση της ρύπανσης σε άλλες στρατηγικές της Πράσινης Συμφωνίας και με τη βελτίωση του **ευνοϊκού πλαισίου**. Οι τελευταίες προσθήκες στην ταξινομία της ΕΕ, οι οποίες ισχύουν από τις αρχές του 2024, περιλαμβάνουν δραστηριότητες για την πρόληψη, τον έλεγχο και τη μείωση της ρύπανσης μέσω επενδύσεων σε βιώσιμα ύδατα, καθώς και άλλες δραστηριότητες για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων του κανονισμού για την ταξινόμηση[69]. Τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ στηρίζουν δράσεις μηδενικής ρύπανσης σε πολλούς τομείς. Η ενσωμάτωση της διάστασης του κλίματος στο πλαίσιο του πολυετούς προϋπολογισμού της ΕΕ και τα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας συνέβαλαν στην αύξηση της στήριξης για μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα. Για τη βελτίωση της **γνωσιακής βάσης**, η Επιτροπή παρουσίασε την πρώτη έκθεση παρακολούθησης και προοπτικών μηδενικής ρύπανσης και τις σχετικές δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζων Ευρώπη».

Η ταχεία **υλοποίηση των υφιστάμενων ή προτεινόμενων μέτρων** σε τοπικό, εθνικό, διασυνοριακό και παγκόσμιο επίπεδο είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη των στόχων για το 2030. Ο στόχος της μηδενικής ρύπανσης μπορεί να επιτευχθεί μόνο σε συνδυασμό με τους στόχους της ΕΕ για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας, την προστασία της βιοποικιλότητας και τη μετάβαση σε μια καθαρή, κυκλική οικονομία. Η ενσωμάτωση της διάστασης της μηδενικής ρύπανσης σε άλλους τομείς πολιτικής είναι επίσης σημαντική. Η

[63] COM(2023) 416 final.
[64] COM(2020) 667 final.
[65] COM(2022) 748 final.
[66] Υποβλήθηκαν σχετικά τρεις νομοθετικές προτάσεις που αφορούσαν τις ροές δεδομένων για τα χημικά προϊόντα [COM(2023) 779], την ανακατανομή των εργασιών για τις χημικές ουσίες μεταξύ των οργανισμών της ΕΕ [COM(2023) 783] και την τροποποίηση της οδηγίας για τον περιορισμό των επικίνδυνων ουσιών σε είδη ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού [COM(2023) 781].
[67] COM(2023) 395 final.
[68] Δελτίο τύπου.
[69] Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2023/2486 της Επιτροπής.

αποκάλυψη των δεσμών μεταξύ **της ρύπανσης, της ανθρώπινης υγείας και των ανισοτήτων** είναι εξαιρετικά σημαντική για τη διαμόρφωση δημόσιας στήριξης για μέτρα πολιτικής με στόχο την αντιμετώπιση των αιτίων της ρύπανσης. Είναι σημαντικό να εφαρμοστεί η αρχή **«ο ρυπαίνων πληρώνει»** σε άλλες τομεακές πολιτικές για δίκαιες και αποτελεσματικές πολιτικές, με βάση την πείρα από μέτρα που λειτουργούν ικανοποιητικά, όπως η πρόσφατη αλλαγή για τη συμπερίληψη της διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού στην αναθεωρημένη οδηγία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων[70].

Για την **αποτελεσματική εφαρμογή** της νομοθεσίας απαιτείται περαιτέρω **ενοποίηση της ανάλυσης δεδομένων** μεταξύ των δεδομένων για το περιβάλλον και για τη δημόσια υγεία, καθώς και ολοκληρωμένη και γεωεντοπισμένη απεικόνιση των επιπτώσεων της ρύπανσης[71]. Αυτά θα πρέπει να συνδυαστούν με υποστηρικτικές δράσεις, κυρίως επενδύσεις και μηνύματα σε σχέση με τις τιμές, καθώς και δράσεις για την προώθηση των δεξιοτήτων, της έρευνας, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης με έμφαση σε λύσεις μηδενικής ρύπανσης. Οι εμβληματικές πρωτοβουλίες του σχεδίου δράσης για μηδενική ρύπανση, ιδίως εκείνες που σχετίζονται με αστικές και περιφερειακές πολιτικές, έχουν ήδη αρχίσει να ενσωματώνουν ανάλυση δεδομένων και μπορούν να αναπτυχθούν περαιτέρω. Η Επιτροπή, από κοινού με τον ΕΟΠ, θα εργαστεί για τη βελτίωση της ανταλλαγής και χρήσης των πιο πρόσφατων διαθέσιμων δεδομένων στην επόμενη **έκθεση** παρακολούθησης και **προοπτικών** μηδενικής ρύπανσης, η οποία αναμένεται να δημοσιευθεί έως το τέλος του 2024.

2.5 Προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας

Η συνεχιζόμενη απώλεια φύσης και βιοποικιλότητας ενέχει σημαντικούς κινδύνους για τις οικοσυστημικές υπηρεσίες από τις οποίες εξαρτώμαστε όλοι. Η φύση παρέχει τροφή, καθαρό νερό, συμβάλλει στην πρόληψη των πλημμυρών, στον καθαρισμό του αέρα, στην επικονίαση των καλλιεργειών, στην αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα και μας βοηθά να προσαρμοζόμαστε σε ένα μεταβαλλόμενο κλίμα.

Η πρώτη αξιολόγηση των οικοσυστημάτων της ΕΕ[72] αποκάλυψε ότι τα οικοσυστήματα της Ευρώπης υφίστανται αμείωτες πιέσεις λόγω της εντατικής χρήσης της γης και της θάλασσας, της κλιματικής αλλαγής, της ρύπανσης, της υπερεκμετάλλευσης και των χωροκατακτητικών ξένων ειδών. Έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος όσον αφορά τον χαρακτηρισμό προστατευόμενων χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών. Το επίπεδο δασικής συνδεσιμότητας δεν έχει αυξηθεί και οι πληθυσμοί των κοινών πτηνών εξακολουθούν να μειώνονται στην ΕΕ. Παρόλο που οι πληθυσμοί των δασικών πτηνών έχουν αυξηθεί, οι πληθυσμοί των πτηνών που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις εξακολουθούν να μειώνονται σε μεγάλο βαθμό.

Η **στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030**[73] θέτει φιλόδοξους στόχους για το 2030 όσον αφορά την **προστασία και αποκατάσταση της φύσης**. Ζητεί την ανάληψη δράσης για την αντιμετώπιση των πέντε βασικών παραγόντων απώλειας

[70] COM(2022) 541 final.
[71] Συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών του Copernicus.
[72] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123783.
[73] COM(2020) 380 final.

βιοποικιλότητας οι οποίοι είναι: οι αλλαγές στη χρήση της γης και της θάλασσας, η υπερεκμετάλλευση, η κλιματική αλλαγή, η ρύπανση και τα χωροκατακτητικά ξένα είδη.

Το **νομοθέτημα για την αποκατάσταση της φύσης** θέτει στόχους για την αποκατάσταση των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων και την αντιστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας. Η ΕΕ έχει εγκρίνει στρατηγικές για το **έδαφος** και τα **δάση**, ενώ βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση δύο νομοθετικές προτάσεις για την ενίσχυση της **ανθεκτικότητας** αυτών των βασικών οικοσυστημάτων[74]. Θεσπίστηκαν πρόσθετα μέτρα για την προστασία των **επικονιαστών**[75]. Η Επιτροπή έχει λάβει μέτρα για τη μείωση των πιέσεων που ασκεί η ρύπανση στη βιοποικιλότητα, ιδίως στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιωσιμότητα των χημικών προϊόντων και του σχεδίου δράσης για μηδενική ρύπανση, με νέες πρωτοβουλίες για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων και τις βιομηχανικές εκπομπές[76].

Σημειώθηκε επίσης πρόοδος όσον αφορά την **ενσωμάτωση** των στόχων για τη βιοποικιλότητα στις σχετικές πολιτικές της ΕΕ, κυρίως στη δασοπονική και τη γεωργική πολιτική, μέσω της **στρατηγικής για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή**, του **σχεδίου δράσης της ΕΕ για την ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής**[77] και της **στρατηγικής «Από το αγρόκτημα στο πιάτο»**, στην αλιευτική πολιτική μέσω του **σχεδίου δράσης για τα θαλάσσια οικοσυστήματα**[78] και στον τομέα της ενέργειας (π.χ. μέσω εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ενεργειακές υποδομές και αυξημένων στόχων για την ανανεώσιμη ενέργεια). Η ενσωμάτωση έχει επίσης βελτιωθεί στις πολιτικές για το εμπόριο, τη διεθνή συνεργασία, την κατανάλωση και την παραγωγή, τη μείωση της ρύπανσης (ιδίως των θρεπτικών ουσιών) και την υγεία.

Λύσεις που βασίζονται στη φύση ενσωματώνονται όλο και περισσότερο σε άλλες πολιτικές και εφαρμόζονται πρακτικά, όπως είναι τα μέτρα για την απορρόφηση άνθρακα (βλ. σημείο 2.1) και τη μείωση των κινδύνων πλημμύρας. Δεδομένου ότι η κλιματική αλλαγή και η ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελούν δύο από τους κύριους παράγοντες απώλειας βιοποικιλότητας, **η αντικατάσταση της παραγωγής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα με ανανεώσιμες πηγές** μπορεί να συμβάλει στην προστασία της βιοποικιλότητας συνολικά.

Προτεραιότητα αποτελεί η **πλήρης και ταχεία εφαρμογή** του νομικού πλαισίου της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων της ισχύουσας νομοθεσίας για τα πτηνά, τους οικοτόπους, τα χωροκατακτητικά ξένα είδη, τα ύδατα, της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική και του νομοθετήματος για την αποκατάσταση της φύσης. Οι προτεινόμενες νέες νομοθετικές πράξεις για την παρακολούθηση του εδάφους ή των δασών θα συμβάλουν, μόλις καταστούν νομοθεσία της ΕΕ, στην αντιστροφή των αρνητικών τάσεων. Η υιοθέτηση και η αποτελεσματική εφαρμογή εθνικών, οριζόντιων στρατηγικών ή σχεδίων δράσης για τη βιοποικιλότητα από όλα τα κράτη μέλη αποτελεί κρίσιμο βήμα για την επίτευξη των στόχων βιοποικιλότητας.

[74] COM(2023) 416 final και COM(2023) 728 final.
[75] COM(2023) 35 final.
[76] COM(2022) 156 final/2, COM(2022) 541 final.
[77] COM(2021) 141 final/2.
[78] COM(2023) 102 final.

Ο στρατηγικός διάλογος που ξεκίνησε προσφάτως για το μέλλον της γεωργίας θα αξιοποιηθεί στη διαδικασία προβληματισμού σχετικά με το πώς μπορούν να υποστηριχθούν βιώσιμα μέσα διαβίωσης, με μείωση του φόρτου και διασφάλιση ανταγωνιστικής και βιώσιμης παραγωγής τροφίμων στο μέλλον[79]. Οι επιχειρήσεις και ο χρηματοπιστωτικός τομέας εξακολουθούν να συνεκτιμούν όλο και περισσότερο την εξάρτηση της οικονομίας από τη φύση και τη βιοποικιλότητα, καθώς και τις επιπτώσεις της, όπως επίσης τους συναφείς επιχειρηματικούς και οικονομικούς κινδύνους εξαιτίας της απώλειας βιοποικιλότητας. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες θεωρούν πλέον ότι η αξιολόγηση των κινδύνων που σχετίζονται με την υποβάθμιση της φύσης και την απώλεια βιοποικιλότητας εμπίπτει σαφώς στο πεδίο αρμοδιότητάς τους, δεδομένου ότι οι περισσότερες εταιρείες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από οικοσυστημικές υπηρεσίες[80], όπως είναι το καθαρό νερό, η επικονίαση και η ρύθμιση του κλίματος. Η περαιτέρω πρόοδος ως προς τη λογιστική απεικόνιση του φυσικού κεφαλαίου αναμένεται να βελτιώσει τη διαδικασία ενσωμάτωσης των πολλαπλών αξιών που παρέχει η φύση στις πολιτικές και επενδυτικές αποφάσεις.

Ο πολυετής προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-27 περιλαμβάνει για πρώτη φορά **στόχους χρηματοδότησης της βιοποικιλότητας** (βλ. σημείο 3.2). Οι εκτιμήσεις των εθνικών δεσμεύσεων δείχνουν ότι η ΕΕ βρίσκεται σε σωστή πορεία για την επίτευξη του στόχου χρηματοδότησης της βιοποικιλότητας με ποσοστό 7,5 % για το 2024. Ωστόσο, ενδέχεται να μην επιτευχθεί ο στόχος χρηματοδότησης της βιοποικιλότητας με ποσοστό 10 % που έχει τεθεί για το 2026 και το 2027. **Απαιτούνται περισσότερες επενδύσεις στη φύση**, τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων κινήτρων για θετικές επιπτώσεις στη φύση, όπως είναι η αποκατάσταση της φύσης, λύσεις που βασίζονται στη φύση και πρακτικές βιώσιμης διαχείρισης, μεταξύ άλλων στο έδαφος, στη δασοπονία, στα οικοσυστήματα γλυκών υδάτων και στα θαλάσσια οικοσυστήματα.

Σε **διεθνές επίπεδο**, το **παγκόσμιο πλαίσιο για τη βιοποικιλότητα Κουνμίνγκ-Μόντρεαλ** προβλέπει ένα ολοκληρωμένο σύνολο φιλόδοξων στόχων και δράσεων για την αναχαίτιση της απώλειας βιοποικιλότητας. Η Επιτροπή προετοιμάζει την υποβολή των στόχων της ΕΕ για την εφαρμογή του παγκόσμιου πλαισίου για τη βιοποικιλότητα, οι οποίοι θα καλύπτουν τις δεσμεύσεις που προβλέπονται στην ισχύουσα και την προτεινόμενη νομοθεσία, καθώς και στις ισχύουσες και τις προτεινόμενες πολιτικές. Στα υποβαλλόμενα έγγραφα θα αναφέρεται επίσης ο βαθμός ευθυγράμμισης μεταξύ των στόχων της ΕΕ και του παγκόσμιου πλαισίου για τη βιοποικιλότητα.

Η αξιολόγηση της Επιτροπής όσον αφορά τον βαθμό **ευθυγράμμισης της ΕΕ με το παγκόσμιο πλαίσιο για τη βιοποικιλότητα δείχνει** ότι οι τρέχουσες πρωτοβουλίες πολιτικής και η νομοθεσία που προτάθηκε προσφάτως (και αναμένεται η έγκρισή της) καλύπτουν τους περισσότερους από τους στόχους. Συνεχίζονται επίσης οι εργασίες για την οριστικοποίηση ενός αξιόπιστου πλαισίου παρακολούθησης για την παρακολούθηση της προόδου όσον αφορά την επίτευξη όλων των στόχων, τη βελτίωση των υφιστάμενων ροών δεδομένων και την

[79] Στρατηγικός διάλογος για το μέλλον της γεωργίας της ΕΕ — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).

[80] Το δίκτυο για τον οικολογικό προσανατολισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος (NGFS) αναγνωρίζει ότι οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τη φύση θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές μακροοικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις· COM(2023) 376 final.

ανάπτυξη μοντέλων και σεναρίων για την υποστήριξη των εργασιών ανάπτυξης πολιτικών επιλογών και μέτρων για την περίοδο μετά το 2030.

Το θεματολόγιο της ΕΕ για τη **διεθνή διακυβέρνηση των ωκεανών** ενσωματώνει τη δέσμευση για ένα φιλόδοξο σύνολο στόχων για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα. Η επιτυχής σύναψη της **συμφωνίας σχετικά με τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας σε περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας** αποτελεί σημαντικό επίτευγμα για την απορρύπανση της ανοικτής θάλασσας και την αποκατάσταση της θαλάσσιας ζωής στους παγκόσμιους ωκεανούς. Η Επιτροπή δεσμεύτηκε να **διπλασιάσει τη διεθνή χρηματοδότηση για τη βιοποικιλότητα** ως συνεισφορά στην επίτευξη του στόχου των 20 δισ. USD έως το 2025. Για την επίτευξη του στόχου των 30 δισ. USD έως το 2030 θα απαιτηθούν περισσότεροι πόροι και προσπάθειες, μεταξύ άλλων και σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.6 Μείωση της πίεσης που ασκούν στο περιβάλλον και το κλίμα η παραγωγή και η κατανάλωση

Η ΕΕ έχει ξεκινήσει **ριζικό μετασχηματισμό** των οικείων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής, οικοδομώντας μια κυκλική οικονομία που χαρακτηρίζεται από κλιματική ουδετερότητα και αποδοτική χρήση των πόρων και που είναι ανθεκτική στους κλυδωνισμούς του εφοδιασμού, ενισχύοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα και τη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ.

Το **αποτύπωμα κατανάλωσης** της ΕΕ υπερέβη τα όρια του πλανήτη και αυξήθηκε κατά 4 % μεταξύ του 2010 και του 2021. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στα σημερινά πρότυπα κατανάλωσης στους τομείς **των τροφίμων, της στέγασης και των μεταφορών**[81]. Η **λειψυδρία**[82] επηρεάζει σχεδόν το ένα τρίτο των περιοχών της ΕΕ και αποτελεί μία από τις πιο επικίνδυνες απειλές για την κοινωνία. Η πίεση στη **δέσμευση γης**[83] δεν έχει μειωθεί.

Η **κατανάλωση ενέργειας** μειώθηκε χάρη στην ενεργειακή απόδοση[84] και οι **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας** υπερδιπλασιάστηκαν τα τελευταία 17 χρόνια[85]. Η βιομηχανία αύξησε ελαφρώς τη **χρήση δευτερογενών υλικών** και μείωσε ελαφρώς τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Η γεωργία στρέφεται με αργούς ρυθμούς προς τη **βιολογική γεωργία**, αλλά ο τομέας εξακολουθεί να εκπέμπει σημαντικές ποσότητες αερίων του θερμοκηπίου και ατμοσφαιρικών ρύπων. Οι πωλήσεις **αντιμικροβιακών ουσιών** για εκτρεφόμενα ζώα έχουν μειωθεί στην ΕΕ, αλλά ο όγκος των **απορριμμάτων τροφίμων** δεν μειώνεται. Στις μεταφορές, το μερίδιο των **δημόσιων συγκοινωνιών** (λεωφορεία και τρένα) μειώθηκε το 2020 λόγω της

[81] https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumptionFootprintPlatform.html

[82] Πηγή: ΕΟΠ, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/24-water-scarcity-conditions-in/view.

[83] Πηγή: ΕΟΠ, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/23-land-take-net-land/view.

[84] Συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού (ΕΕ) 2022/1369 του Συμβουλίου σχετικά με συντονισμένα μέτρα μείωσης της ζήτησης αερίου.

[85] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (nrg_cb).

πανδημίας COVID-19, αλλά πλέον ανακάμπτει, και το ποσοστό των οχημάτων μηδενικών εκπομπών έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία 5 έτη.

Η ΕΕ διαθέτει πλέον **ολοκληρωμένες στρατηγικές για βασικά συστήματα παραγωγής με σκοπό την ενίσχυση της συστημικής αλλαγής**: την Ενεργειακή Ένωση, το βιομηχανικό σχέδιο της Πράσινης Συμφωνίας, τη στρατηγική για έξυπνη και βιώσιμη κινητικότητα, το κύμα ανακαινίσεων, τη στρατηγική για τη βιοοικονομία και τη στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» (για λεπτομέρειες, βλ. το συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής). Η μακροπρόθεσμη στρατηγική της ΕΕ για την ανταγωνιστικότητα[86] υπογραμμίζει ότι βρισκόμαστε σε κρίσιμο σημείο για την επίτευξη της διττής πράσινης και ψηφιακής μετάβασης και τη διατήρηση της ελκυστικότητας της ΕΕ ως τόπου επιχειρηματικής δραστηριοποίησης.

Οι στρατηγικές της ΕΕ για το κλίμα και το περιβάλλον, όπως τα σχέδια δράσης για μηδενική ρύπανση και για την κυκλική οικονομία, περιλαμβάνουν **μέτρα σε βασικούς τομείς για την επίτευξη των στόχων**. Το ίδιο ισχύει και για τη δέσμη προσαρμογής στον στόχο του 55 %, η οποία αντιμετωπίζει επίσης την αλλαγή χρήσης της γης. Οι πρωτοβουλίες της ΕΕ για την αποκατάσταση της φύσης και το έδαφος περιλαμβάνουν φιλόδοξα μέτρα για την αντιστροφή της **δέσμευσης γης** και για τη βελτίωση της ικανότητας της γης να επιτελεί πολύτιμες οικολογικές λειτουργίες (π.χ. αποθήκευση άνθρακα και προστασία της γης από πλημμύρες, πρόληψη των πλημμυρών, επικονίαση). Η ταξινομία της ΕΕ παρέχει κίνητρα για τη διάθεση ιδιωτικών κεφαλαίων με σκοπό την επίτευξη αυτών των στόχων. Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο παρέχει περαιτέρω καθοδήγηση σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις και τις επενδύσεις που θα πρέπει να πραγματοποιήσουν τα κράτη μέλη για την επίτευξη των στόχων περιβαλλοντικής βιωσιμότητας της ΕΕ.

Το νερό αποτελεί ζωτικό πόρο που υφίσταται ήδη πιέσεις σε πολλά μέρη της Ευρώπης λόγω διαρθρωτικής κακοδιαχείρισης, μη βιώσιμης χρήσης της γης, υδρομορφολογικών αλλαγών και ρύπανσης. Η κλιματική αλλαγή επιτείνει αυτές τις πιέσεις και αυξάνει τους κινδύνους που σχετίζονται με το νερό με τη μορφή παρατεταμένων ή συχνότερων ξηρασιών ή ακραίων βροχοπτώσεων, όπως επισημαίνεται στην ανακοίνωση για τους κλιματικούς κινδύνους. Η προστασία και η αποκατάσταση του κύκλου του νερού, η προώθηση μιας οικονομίας της ΕΕ που θα χρησιμοποιεί έξυπνα το νερό και η διασφάλιση της πρόσβασης σε καθαρό γλυκό νερό για όλους είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι διαθέτουμε μια Ευρώπη ανθεκτική όσον αφορά το νερό.

Η πλήρης εφαρμογή **προσεγγίσεων κυκλικής οικονομίας σε πρόσθετους βιομηχανικούς τομείς**, ιδίως στους τομείς του χάλυβα, του τσιμέντου, των πλαστικών και του αλουμινίου, θα μπορούσε να μειώσει τις παγκόσμιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από βασικά βιομηχανικά υλικά κατά 40 % έως το 2050, σύμφωνα με εκτιμήσεις. Για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας, είναι ιδιαιτέρως σημαντικό να αυξηθούν οι απορροφήσεις άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών καταβοθρών διοξειδίου του άνθρακα, σε αυτούς τους τομείς στους οποίους είναι δύσκολο να μειωθούν οι εκπομπές. Το Ταμείο Καινοτομίας του ΣΕΔΕ της ΕΕ και η επικαιροποίηση της οδηγίας για τις βιομηχανικές

[86] COM(2023) 168 final.

εκπομπές[87] θα συμβάλουν στον πράσινο μετασχηματισμό της βιομηχανίας της ΕΕ και θα στηρίξουν την καινοτομία. Παράλληλα, η αναθεωρημένη οδηγία για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές[88] κατέστησε αυστηρότερα τα **κριτήρια βιωσιμότητας της βιοενέργειας**, συμπεριλαμβανομένων των ζωνών απαγορευμένης πρόσβασης για τη δασική βιομάζα.

Οι κατασκευές, τα κτίρια και οι υποδομές εξακολουθούν να αποτελούν τον τομέα με τη μεγαλύτερη ένταση ενέργειας και υλικών στην ΕΕ και παράγοντα για τη δέσμευση γης και τη σφράγιση του εδάφους. Η έκθεση του 2023 για την κατάσταση της ενέργειας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κτιριακός **τομέας πρέπει να επιταχύνει σημαντικά** τη μετάβαση σε βιώσιμες πρακτικές. Η χρήση υλικών για κτίρια θα μπορούσε δυνητικά να μειωθεί κατά 30 %, εάν αυτά χρησιμοποιούνταν αποδοτικότερα, ιδίως με την **παράταση της διάρκειας ζωής των υφιστάμενων κτιρίων** και με τη μείωση της ζήτησης για νέα κτίρια. Το Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα[89] στηρίζει τις **ανακαινίσεις κατοικιών**, οι οποίες παρέχουν αμοιβαία επωφελείς ευκαιρίες για την επίτευξη κλιματικών, κοινωνικών και ενεργειακών στόχων, ιδίως όσον αφορά τις πιο ευάλωτες ομάδες.

Στον **τομέα των τροφίμων**, θα είναι καίριας σημασίας η **στήριξη των γεωργών, των αλιέων και των δασοκόμων** για τη συλλογική επίτευξη των φιλόδοξων στόχων. Καινοτόμα χρηματοδοτικά εργαλεία, όπως προσεγγίσεις ανθρακοδεσμευτικής γεωργίας και γεωργίας για τη στήριξη της βιοποικιλότητας, μπορούν να προσφέρουν **αμοιβαία επωφελείς λύσεις** ανταμείβοντας τους γεωργούς για τη διατήρηση ή την αύξηση της ποιότητας του εδάφους και της γονιμότητάς του, καθώς και της ποιότητας και της διαθεσιμότητας των υδάτων. Οι προτεινόμενοι νομικά δεσμευτικοί στόχοι για το 2030 όσον αφορά τη σπατάλη τροφίμων[90] έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να συμβάλουν στη μείωση των περιβαλλοντικών και κλιματικών επιπτώσεων. Το πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για την έρευνα και την καινοτομία στηρίζει ουσιαστικά τη μετάβαση σε βιώσιμα, υγιεινά και χωρίς αποκλεισμούς συστήματα τροφίμων.

Η ΕΕ πρέπει να παρακολουθεί καλύτερα και να ελαχιστοποιεί τις δυνητικά αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις που συνδέονται με το εμπόριο. Το 2021 η ΕΕ θέσπισε κανόνες για **τις εξαγωγές, τις εισαγωγές και τις ενδοενωσιακές μεταφορές πλαστικών αποβλήτων**, με βάση τη σύμβαση της Βασιλείας. Οι εξαγωγές πλαστικών αποβλήτων από την ΕΕ σε χώρες εκτός ΟΟΣΑ μειώθηκαν από περίπου 1 εκατομμύριο τόνους το 2020 σε περίπου 0,5 εκατομμύρια τόνους το 2022. Με τον κανονισμό για τις μεταφορές αποβλήτων που εγκρίθηκε πρόσφατα[91], η ΕΕ έκανε ένα ακόμη σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή. Η αξιολόγηση του κανονισμού για τη διαδικασία συναίνεσης μετά από ενημέρωση[92] που βρίσκεται σε εξέλιξη θα συμβάλει στον σχεδιασμό μέτρων ώστε να διασφαλιστεί ότι επικίνδυνα χημικά προϊόντα που απαγορεύονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν παράγονται για εξαγωγή.

[87] Οδηγία (ΕΕ) 2010/75.
[88] Οδηγία (ΕΕ) 2023/2413.
[89] Κανονισμός (ΕΕ) 2023/955.
[90] COM(2023) 420 final.
[91] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0087_EL.html.
[92] Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 649/2012 (ΕΕ L 201 της 27.7.2012, σ. 60).

3. ΠΡΟΟΔΟΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΥΣ ΠΡΟΣΦΟΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

Στο πλαίσιο της ενδιάμεσης επανεξέτασης, η Επιτροπή ανέλυσε την πρόοδο όσον αφορά τη χρήση πρόσφορων όρων οι οποίοι έχουν ομαδοποιηθεί με βάση τις βασικές προκλήσεις. Το συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής παρέχει περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους άλλους πρόσφορους όρους που αναφέρονται στο 8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον.

3.1 Εφαρμογή, επιβολή και περιβαλλοντικό κράτος δικαίου

Η αποτελεσματική εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη αντικτύπου στην πράξη, ιδίως για τα φιλόδοξα μέτρα που θεσπίστηκαν βάσει του νομοθετικού πλαισίου της Πράσινης Συμφωνίας. Η πλήρης εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ θα μπορούσε να επιφέρει εξοικονόμηση περίπου 55 δισ. EUR ετησίως στην οικονομία της ΕΕ σε δαπάνες υγείας και σε άμεσες δαπάνες για το περιβάλλον[93]. Η επισκόπηση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής του 2022 επιβεβαίωσε ότι έχει σημειωθεί ικανοποιητική πρόοδος σε ορισμένους τομείς, αλλά αυτή εξακολουθεί να μην επαρκεί. Το 20 % του συνόλου των διαδικασιών επί παραβάσει που χειρίστηκε η Επιτροπή εξακολουθούν να αφορούν την περιβαλλοντική πολιτική. Η **συμμόρφωση με το κράτος δικαίου** αποτελεί επίσης ζήτημα εμπιστοσύνης του κοινού στην πολιτική διαδικασία. Ο αναθεωρημένος κανονισμός Aarhus για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη[94] βελτιώνει την εμπιστοσύνη του κοινού και ενισχύει τον έλεγχο των πράξεων της ΕΕ από την κοινωνία των πολιτών. Η οδηγία για το περιβαλλοντικό έγκλημα[95] που συμφωνήθηκε πρόσφατα παρέχει τη βάση για τη δίωξη νέων αδικημάτων περιβαλλοντικού χαρακτήρα και για την επιβολή εναρμονισμένων κυρώσεων, βάσει κοινών κριτηρίων.

Για την **κάλυψη του κενού εφαρμογής** θα απαιτηθούν σημαντικές προσπάθειες με την ανάπτυξη μεγαλύτερης **διοικητικής ικανότητας** και ισχυρότερων **μηχανισμών διακυβέρνησης**. Το επίπεδο επιβολής των ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων που σχετίζονται με περιβαλλοντικά θέματα είναι άνισο ανά την ΕΕ.

Η συνεργασία με τα κράτη μέλη θα εξακολουθήσει να είναι ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των εργασιών υλοποίησης[96]. Η Επιτροπή θα συνεχίσει να παρέχει τεχνική υποστήριξη στα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων όσον αφορά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων μέσω του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης.

[93] The costs of not implementing EU environmental law study (Μελέτη σχετικά με το κόστος της μη εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας) — Υπηρεσία Εκδόσεων της ΕΕ (europa.eu).

[94] Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1767.

[95] COM(2021) 851 final.

[96] Βλ. το έγγραφο SWD(2023) 254 final σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή παρακολουθεί την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ.

3.2 Χρηματοδότηση της μετάβασης

Η Πράσινη Συμφωνία έχει δώσει **ώθηση στην κινητοποίηση χρηματοδότησης από τον δημόσιο**[97] **και τον ιδιωτικό τομέα** για τη μετάβαση.

Ο **πολυετής προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027** στηρίζει τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, κυρίως με τον καθορισμό ενός φιλόδοξου στόχου χρηματοδότησης για το κλίμα της τάξης του 30 %, ο οποίος, κατά το παρόν στάδιο, είναι πιθανό να ξεπεραστεί (πρόβλεψη για 32,6 %). Έχει τεθεί επίσης στόχος για χρηματοδότηση μέτρων για το κλίμα της τάξης του 37 % για τον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, το πρωταρχικό μέσο στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας NextGenerationEU, το οποίο κινητοποιεί πρόσθετη χρηματοδότηση άνω του 42 % των συνολικών επενδύσεων για επενδύσεις για το κλίμα και το περιβάλλον. Δημιουργήθηκαν έτσι σημαντικές συνέργειες με τις επενδύσεις στην κυκλική οικονομία για το κλίμα και τη βιοποικιλότητα, καθώς και τις επενδύσεις στη βιοποικιλότητα για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή ή για μηδενική ρύπανση.

Η αρχή της **μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης** είναι καθοριστικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι οι επενδύσεις της ΕΕ είναι ανθεκτικές στον χρόνο. Η Επιτροπή εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της αρχής αυτής στον μηχανισμό ανάκαμψης και ανθεκτικότητας και, επί του παρόντος, επεξεργάζεται μια συνεκτική προσέγγιση για την εφαρμογή της σε άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ (όπως το Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα, η πολιτική συνοχής, το InvestEU) και στον αναθεωρημένο δημοσιονομικό κανονισμό[98], καθώς και για να καταστήσει την αρχή αυτή εφαρμοστέα στο σύνολο του προϋπολογισμού της ΕΕ.

Η διαφάνεια που δημιουργήθηκε από το πλαίσιο βιώσιμης χρηματοδότησης της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της ταξινομίας της ΕΕ, συνέβαλε στον **αναπροσανατολισμό των ροών ιδιωτικών κεφαλαίων** και στη **μείωση του κόστους κεφαλαίου** για βιώσιμες δραστηριότητες και επενδύσεις. Η περαιτέρω ενσωμάτωση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις ευκαιρίες καθώς και τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους που επιφέρουν η κλιματική αλλαγή και η υποβάθμιση της φύσης[23] θα δώσει στις χρηματοπιστωτικές αγορές τη δυνατότητα να διαδραματίσουν πλήρως τον ρόλο τους στη χρηματοδότηση της μετάβασης. Τα πιο πρόσφατα στοιχεία σχετικά με τις επιπτώσεις του πλαισίου βιώσιμης χρηματοδότησης της ΕΕ είναι, κατά γενικό κανόνα, ενθαρρυντικά[99], όπως επιβεβαιώνεται επίσης, για παράδειγμα, από την **έντονη αύξηση των πράσινων ομολόγων**: από 0,6 % το 2014 σε 8,9 % του συνόλου των ομολόγων της ΕΕ το 2022. Ωστόσο, εξακολουθεί να απαιτείται περαιτέρω δράση, όπως ορίζεται στην ανακοίνωση σχετικά με τον στόχο για το 2040[100].

Υπάρχει δυνατότητα ανάληψης περαιτέρω δράσης ώστε οι ρυπαίνοντες όντως να πληρώνουν. Για παράδειγμα, η Επιτροπή πρότεινε να συμπεριληφθεί η αρχή της διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού στην αναθεώρηση της οδηγίας για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων. Έχουν

[97] Η δημόσια χρηματοδότηση από τα κράτη μέλη πρέπει να συνάδει με τους κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις, οι οποίοι ισχύουν και για τα κονδύλια της ΕΕ υπό καθεστώς επιμερισμένης διαχείρισης.
[98] Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2434.
[99] Βλ. π.χ. την έκθεση της πλατφόρμας για τη βιώσιμη χρηματοδότηση σχετικά με μια συλλογή πρακτικών της αγοράς — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).
[100] COM(2024) 63 final.

επίσης αναληφθεί νέες δεσμεύσεις και έχει εκφραστεί ενδιαφέρον για **μέσα που βασίζονται στην αγορά**, ιδίως σε εθνικό επίπεδο, με στόχο τον προσανατολισμό των επενδύσεων προς την επίτευξη πράσινων και κλιματικών στόχων.

Αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στην αντιστροφή της **μείωσης του μεριδίου των περιβαλλοντικών φόρων στα συνολικά φορολογικά έσοδα** (από 6,0 % το 2010 σε 5,5 % το 2021), λόγω των πολιτικών δυσκολιών στην εφαρμογή αλλαγών στο φορολογικό σύστημα και των συναφών κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων[101]. Λιγότερο από το 4 % του συνόλου των περιβαλλοντικών φόρων συνδέονται με τη ρύπανση και τη χρήση παρθένων πόρων, ενώ πάνω από το 96 % σχετίζονται με την ενέργεια και τις μεταφορές.

Η Πράσινη Συμφωνία ενθαρρύνει τη μεγαλύτερη χρήση **εργαλείων για «πράσινους» προϋπολογισμούς** με στόχο στον αναπροσανατολισμό των δημόσιων επενδύσεων, της κατανάλωσης και της φορολογίας προς πράσινες προτεραιότητες, μακριά από επιζήμιες επιδοτήσεις. Οι κανόνες για τις **πράσινες δημόσιες συμβάσεις** καθίστανται όλο και πιο υποχρεωτικοί (π.χ. στο πλαίσιο των πρόσφατων πρωτοβουλιών για τις μπαταρίες, την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων[102], τα δομικά προϊόντα[103] και τα βιώσιμα προϊόντα). Παρά το έργο αυτό, οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες στα 56 δισ. EUR περίπου (τιμές 2022) κατά την περίοδο 2015-2021, από τις οποίες σχεδόν οι μισές χρησιμοποιήθηκαν για την επιδότηση πετρελαίου και πάνω από το ένα τέταρτο για την επιδότηση φυσικού αερίου.

Οι επιδοτήσεις ορυκτών καυσίμων αυξήθηκαν κατά σχεδόν 120 % μεταξύ του 2021 και του 2022 για την αντιμετώπιση της κρίσης των τιμών της ενέργειας. Στο πλαίσιο του κανονισμού για τη διακυβέρνηση[104], τα κράτη μέλη υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με **όλες τις επιδοτήσεις στον τομέα της ενέργειας**. Η Επιτροπή αναπτύσσει επίσης μεθοδολογία για την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις επιδοτήσεις που δεν αφορούν την ενέργεια αλλά είναι επιβλαβείς για το περιβάλλον.

Η τιμολόγηση του άνθρακα, όπως το ΣΕΔΕ της ΕΕ, μειώνει τις εκπομπές. Παράγει έσοδα για τα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη στήριξη της βιομηχανικής καινοτομίας και των νοικοκυριών για μια δίκαιη μετάβαση. Κατά τους πρώτους τρεις γύρους, το Ταμείο Καινοτομίας του ΣΕΔΕ της ΕΕ διέθεσε 6,5 δισ. EUR σε περίπου 100 πιλοτικά έργα και εγκαταστάσεις επίδειξης για καινοτόμες τεχνολογίες χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών.

Παρόλο που το επίπεδο των πράσινων επενδύσεων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα έχει αυξηθεί σημαντικά, **εξακολουθεί να υπάρχει σημαντικό χάσμα περιβαλλοντικών επενδύσεων σε επίπεδο ΕΕ**, το οποίο κυμαίνεται μεταξύ 95 και 145 δισ. EUR ετησίως έως το 2030[105].

[101] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (ten00141).
[102] COM(2021) 802 final.
[103] COM(2022) 144 final.
[104] Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999.
[105] Υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικές βασικές επενδύσεις, δηλαδή στην ενέργεια, τις μεταφορές, τη βιομηχανία και τη γεωργία, υλοποιούνται και αποφέρουν τα αναγκαία παράλληλα οφέλη για το περιβάλλον.

3.3 Διακυβέρνηση για ολοκληρωμένη χάραξη πολιτικής

Ένα ευρύ φάσμα **φιλόδοξων πρωτοβουλιών διακυβέρνησης της ΕΕ προωθεί ολοκληρωμένες λύσεις** για την αντιμετώπιση κοινωνικών, περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων στα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, η ενσωμάτωση της κυκλικότητας στα εθνικά σχέδια για την ενέργεια και το κλίμα και στη στρατηγική ανταγωνιστικότητας της ΕΕ, η διασφάλιση της υιοθέτησης λύσεων που βασίζονται στη φύση στις εθνικές στρατηγικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, τα σχέδια οικολογικού προσανατολισμού των πόλεων, συμπεριλαμβανομένου του δομημένου περιβάλλοντος, οι στρατηγικές και τα σχέδια για τις πράσινες υποδομές και τη χρήση της γης.

Ο ετήσιος κύκλος του πλαισίου μακροοικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, το **Ευρωπαϊκό Εξάμηνο**, ενσωματώνει πλέον τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και τον πίνακα ανθεκτικότητας της ΕΕ. Διαρθρώνεται με βάση το **πλαίσιο ανταγωνιστικής βιωσιμότητας**, το οποίο καλύπτει τη μετάβαση βασικών βιομηχανιών (ενέργεια, κινητικότητα, αγροδιατροφικά προϊόντα, δομημένο περιβάλλον) σε κυκλικά οικονομικά μοντέλα και σε ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα. Καλύπτει επίσης την προστασία της φύσης, την ανθεκτικότητα των υδάτων, το χάσμα περιβαλλοντικών επενδύσεων, τις κοινωνικές και εργασιακές πτυχές μιας δίκαιης και χωρίς αποκλεισμούς μετάβασης, τη σταδιακή κατάργηση των επιζήμιων για το περιβάλλον επιδοτήσεων και την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», συμπεριλαμβανομένων των φόρων. Αυτό αντικατοπτρίζεται στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις του 2023, οι οποίες δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην πράσινη μετάβαση, ιδίως στην ενεργειακή μετάβαση και τις πράσινες δεξιότητες, καθώς και στο βιομηχανικό και δομημένο περιβάλλον για τα περισσότερα κράτη μέλη. Η εστίαση σε άλλες περιβαλλοντικές προτεραιότητες μπορεί επίσης να αυξηθεί περαιτέρω.

3.4 Βιώσιμα επιχειρηματικά μοντέλα για μια ανθεκτική οικονομία

Τα υγιή οικοσυστήματα αποτελούν το θεμέλιο της οικονομίας μας. **Οι επιχειρήσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τους φυσικούς πόρους**: το 72 % των 4,2 εκατομμυρίων εταιρειών στη ζώνη του ευρώ εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τουλάχιστον μία υπηρεσία που σχετίζεται με τη φύση, όπως η επικονίαση, το καθαρό νερό, το υγιές έδαφος ή η ξυλεία[106].

Η εφαρμογή της νομοθεσίας στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας αναμένεται **να αυξήσει την απασχόληση και την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε τομείς της πράσινης οικονομίας**, ενισχύοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα της ΕΕ. Οι τομείς αυτοί παρουσίασαν σημαντική ανθεκτικότητα κατά τη διάρκεια διαδοχικών κρίσεων, σημειώνοντας καλύτερες επιδόσεις από την ευρύτερη οικονομία. Ωστόσο, η πράσινη οικονομία εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 3 % της οικονομίας της ΕΕ[107].

Η **συμβολή και η αξία της φύσης εξακολουθούν να παραβλέπονται συνήθως σε πάρα πολλές επιχειρηματικές και επενδυτικές αποφάσεις**. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, θα χρειαστούν ισχυρές εταιρικές σχέσεις με τις επιχειρήσεις, με την υποστήριξη

[106] COM(2023) 376 final.
[107] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (env_ac_egss2).

των βασικών δεικτών αναφοράς που καθορίζονται βάσει των κανόνων της ΕΕ. Η πρόσφατη πρωτοβουλία για τους «οικολογικούς ισχυρισμούς» ασχολείται με τον κίνδυνο προβολής ψευδοοικολογικής ταυτότητας, ο οποίος μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη χρήση τυποποιημένων μεθοδολογιών. Η **οδηγία για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις εταιρείες** (CSRD)[108] και η προτεινόμενη **οδηγία σχετικά με την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα**[109] στηρίζουν την υπεύθυνη εταιρική συμπεριφορά σε όλες τις αξιακές αλυσίδες και αποτρέπουν, μετριάζουν και αντιμετωπίζουν τις δυσμενείς κοινωνικές, κλιματικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τόσο από εταιρείες της ΕΕ όσο και από εταιρείες τρίτων χωρών που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ. Η αυξημένη εφαρμογή **νέων λογιστικών μεθοδολογιών διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου των επιχειρήσεων** θα παρείχε πολύτιμα δεδομένα για τις γνωστοποιήσεις των εταιρειών, για παράδειγμα στο πλαίσιο της οδηγίας CSRD. Απαιτούνται περισσότερα μέτρα για την υποστήριξη των εταιρειών να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων.

Η **βελτίωση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση** για τις νεοφυείς και τις επεκτεινόμενες επιχειρήσεις της ΕΕ, η προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας, η **ανάπτυξη δεξιοτήτων και η παροχή των κρίσιμων πρώτων υλών** που απαιτούνται είναι εξίσου σημαντικές για τη στήριξη βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων.

3.5 Δίκαιη μετάβαση και περιβαλλοντική δικαιοσύνη

Οι επιπτώσεις της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της ρύπανσης στους πολίτες της ΕΕ δεν κατανέμονται ομοιόμορφα εντός και μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Οι **ευάλωτες ομάδες**, είτε είναι ευάλωτες για κοινωνικοοικονομικούς λόγους είτε για λόγους υγείας, ηλικίας, φύλου είτε διότι ανήκουν σε μειονότητα, **επηρεάζονται δυσανάλογα** από την κλιματική αλλαγή, τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τους συναφείς κινδύνους για την υγεία, καθώς και από τις αλλαγές στην αγορά εργασίας. Αυτό **αποδυναμώνει την κοινωνική συνοχή**, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη στις κυβερνήσεις και, ως εκ τούτου, τη βιωσιμότητα της μετάβασης.

Το **θεματολόγιο δίκαιης μετάβασης** της ΕΕ αποσκοπεί στην επίτευξη μιας αλλαγής προς όφελος όλων. Ο Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης είναι ένα ταμείο για τη στήριξη των εργαζομένων και των πολιτών που ζουν στις περιφέρειες που πλήττονται περισσότερο από τη μετάβαση (το ταμείο διαθέτει πόρους ύψους 100 δισ. EUR τουλάχιστον). Το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών (ΣΕΔΕ) μειώνει τις εκπομπές και παράγει έσοδα για τα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το **Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα** που χρηματοδοτείται από το ΣΕΔΕ θα κινητοποιήσει 87 δισ. EUR για τη στήριξη των ευάλωτων νοικοκυριών, των χρηστών των μεταφορών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Η πρώτη αξιολόγηση[110] της εφαρμογής της σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση

[108] Οδηγία (ΕΕ) 2022/2464.
[109] COM(2022) 71 final.
[110] Κύρια μηνύματα της Επιτροπής Απασχόλησης και της ΕΚΠ όσον αφορά την υλοποίηση της σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα pdf (europa.eu).

δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα[111] έδειξε ότι τα κράτη μέλη αρχίζουν να εφαρμόζουν μέτρα για μια δίκαιη μετάβαση, με σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών και περιθώρια βελτίωσης.

Η **στρατηγική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων** 2020-2025 και ο μηχανισμός ανάκαμψης και ανθεκτικότητας αντιμετωπίζουν τις ανισότητες μεταξύ των φύλων και τις διασταυρούμενες ανισότητες στη διαδικασία αυτή[112]. Το **θεματολόγιο δεξιοτήτων της ΕΕ** στηρίζει τους εκπαιδευόμενους όλων των ηλικιών και τους εργαζομένους ώστε να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση.

Η **βάση τεκμηρίωσης** για τη σχέση περιβάλλοντος–κοινωνίας εξακολουθεί να είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένη σε μεγάλο βαθμό, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Οι **ανισότητες όσον αφορά την ατμοσφαιρική ρύπανση** δεν βελτιώθηκαν από το 2007 έως το 2020. Οι φτωχότερες περιφέρειες (με το χαμηλότερο 20 % του ΑΕΠ ανά άτομο) έχουν επίπεδα αιωρούμενων σωματιδίων μεγέθους κάτω των 2,5 μm (PM2.5) τα οποία είναι σταθερά υψηλότερα από τον μέσο όρο κατά περίπου ένα τρίτο, με χαμηλές προοπτικές ταχείας βελτίωσης. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού έχουν μικρότερη πρόσβαση σε ποιοτικό πόσιμο νερό και αποχέτευση[113].

Η αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις **δυνατότητες της πράσινης οικονομίας να δημιουργήσει θέσεις εργασίας** θα μπορούσε να αυξήσει τη δημόσια στήριξη. Το 2021 4,3 εκατομμύρια άτομα είχαν θέσεις εργασίας στην κυκλική οικονομία, αριθμός αυξημένος κατά 11 % σε σύγκριση με το 2015[114], ενώ η σχετική προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 27 % και ανήλθε σε 299 δισ. EUR περίπου[115]. Ο τομέας του καθαρού νερού, των αποβλήτων και της εξυγίανσης απασχολεί περίπου 1 εκατομμύρια άτομα και οι επενδύσεις σε καθαρές τεχνολογίες προωθούν τη δημιουργία περαιτέρω θέσεων εργασίας.

Έχει αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη προστασίας των **ευάλωτων ομάδων** (για παράδειγμα, στο πλαίσιο της προτεινόμενης οδηγίας για την ποιότητα του αέρα και της οδηγίας για τα αστικά λύματα) και την εφαρμογή του **ευρωπαϊκού κοινωνικού πυλώνα δικαιωμάτων** για την πρόσβαση στο νερό. Οι αλλαγές αυτές αποτελούν ευκαιρία για την εντατικοποίηση της δράσης για περιβαλλοντική δικαιοσύνη. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η ΕΕ πρωτοστατεί σε εταιρικές σχέσεις δίκαιης ενεργειακής μετάβασης με το Βιετνάμ, την Ινδία, την Ινδονησία, τη Νότια Αφρική και τη Σενεγάλη. Το πρόγραμμα εργασίας για τη δίκαιη μετάβαση που θεσπίστηκε στην 28η Διάσκεψη των συμβαλλόμενων μερών της Σύμβασης πλαισίου των ΗΕ για την αλλαγή του κλίματος (COP28) θα καταστήσει δυνατές τις ανταλλαγές πληροφοριών σχετικά με οδούς δίκαιης μετάβασης.

[111] Σύσταση του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2022, σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (2022/C 243/04).

[112] Βλ. τον δείκτη ισότητας των φύλων 2023 του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) για τους δεσμούς μεταξύ φύλου και περιβάλλοντος.

[113] Βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες (ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων): Στοιχεία από τα κράτη μέλη της ΕΕ, Τελική συγκεφαλαιωτική έκθεση, 2023.

[114] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_cie011).

[115] Σύνολο δεδομένων της Eurostat (cei_cie012).

3.6 Η σχέση μεταξύ περιβάλλοντος και υγείας

Η ευαισθητοποίηση σχετικά με τον ρόλο της φύσης και της βιοποικιλότητας στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία έχει αυξηθεί. Από το 2021, το ευρωπαϊκό παρατηρητήριο κλίματος και υγείας στηρίζει τη συνεργασία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η κλιματική αλλαγή έχει αντίκτυπο στην ανθρώπινη υγεία και ο άτλας του ΕΟΠ για την υγεία και το περιβάλλον παρέχει χάρτες για την απεικόνιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Ένας στους δέκα πρόωρους θανάτους στην Ευρώπη μπορεί να συνδεθεί με τη ρύπανση, η οποία πλήττει περισσότερο τις μειονεκτούσες και ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. **Πάνω από το ένα τέταρτο του ενός εκατομμυρίου θανάτων από καρκίνο** στην Ευρώπη κάθε χρόνο θεωρείται ότι οφείλεται σε περιβαλλοντικά αίτια και η ρύπανση έχει ιδιαίτερα επιβλαβείς επιπτώσεις στα **μικρά παιδιά**[116]. Η ανακοίνωση σχετικά με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της ψυχικής υγείας[117] τονίζει τις επιπτώσεις στην **ψυχική υγεία** εξαιτίας της έκθεσης των πολιτών στην ατμοσφαιρική ρύπανση ή σε τοξικές χημικές ουσίες, καθώς και τον θετικό αντίκτυπο ενός καθαρού περιβάλλοντος τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική υγεία.

Οι επιστήμονες ανησυχούν όλο και περισσότερο για τον δυνητικό αντίκτυπο των **μικροπλαστικών** στην ανθρώπινη υγεία και προειδοποιούν ότι η έκθεση σε χημικές ουσίες μπορεί να προκαλέσει **προβλήματα αναπαραγωγικής και αναπτυξιακής υγείας**, συμπεριλαμβανομένων προβλημάτων στειρότητας, αποβολής, μη φυσιολογικής ανάπτυξης του εμβρύου και πρώιμης εφηβείας.

Η **προσέγγιση «Μία υγεία»** αναγνωρίζει ότι η δημόσια υγεία και η υγεία των κατοικίδιων και των άγριων ζώων, των φυτών και του ευρύτερου περιβάλλοντος είναι αλληλεξαρτώμενες. Η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνεται σε πρωτοβουλίες της ΕΕ, όπως η στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» και η στρατηγική για τις φαρμακευτικές ουσίες, οι οποίες περιλαμβάνουν δράσεις για τη μείωση της συνολικής χρήσης αντιμικροβιακών ουσιών, μεταξύ άλλων στην κτηνοτροφία, για την πρόληψη της μικροβιακής αντοχής.

Σε **παγκόσμιο επίπεδο**, η ΕΕ υποστήριξε νωρίς την προσέγγιση «Μία υγεία» στο πλαίσιο της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα και της τετραμερούς συμμαχίας (FAO, Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, ΠΟΥ και Παγκόσμιος Οργανισμός για την Υγεία των Ζώων). Η **διακήρυξη της COP28 για το κλίμα και την υγεία**[118] δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις στην υγεία που σχετίζονται με το κλίμα και να προωθήσουν τη συνεργασία στο πλαίσιο της προσέγγισης «Μία υγεία».

3.7 Ψηφιοποίηση

Το 8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον τονίζει ότι η ψηφιοποίηση προσφέρει δυνατότητες για την επιτάχυνση της μετάβασης οι οποίες δεν έχουν αξιοποιηθεί.

Η υλοποίηση της **πρωτοβουλίας για τον χώρο πράσινων δεδομένων** και η επανεξέταση των κανόνων για την κοινοχρησία περιβαλλοντικών γεωχωρικών δεδομένων (GreenData4All)

[116] COM(2021) 44 final.
[117] COM(2023) 398 final.
[118] Focus on Health at COP 28 (who.int).

επιδιώκουν να καταστήσουν διαθέσιμα σχετικά περιβαλλοντικά δεδομένα για την ενίσχυση της τεκμηριωμένης χάραξης και εφαρμογής πολιτικής.

Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα είναι το νέο **ψηφιακό διαβατήριο προϊόντος**, το οποίο αποτελεί παραδοτέο στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ «Μια Ευρώπη έτοιμη για την ψηφιακή εποχή». Το διαβατήριο προϊόντος θα συμβάλει στη χρήση λιγότερων υλικών και λιγότερης ενέργειας, θα μειώσει τις εκπομπές, θα ελαχιστοποιήσει τα απόβλητα και θα προωθήσει ακόμη και την αποϋλοποίηση.

Απαιτείται περαιτέρω δράση για την ψηφιοποίηση προκειμένου να **διευκολύνονται** τα κράτη μέλη και οι επιχειρήσεις κατά την **υποβολή εκθέσεων** σχετικά με τις κλιματικές και περιβαλλοντικές επιδόσεις.

Η δράση για την ψηφιοποίηση μπορεί όχι μόνο να βοηθήσει τις κυβερνήσεις, αλλά και να ενισχύσει τη θέση των πολιτών ώστε να συμβάλουν στην παρακολούθηση της κατάστασης του περιβάλλοντος. Η αξιοποίηση του **πλήρους δυναμικού της σύγχρονης συλλογής και ανάλυσης δεδομένων** (μεταξύ άλλων μέσω των δορυφόρων του Copernicus) θα ενισχύσει το πλαίσιο παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων βάσει του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον. Η χρήση μεθόδων **ένταξης των πολιτών στο επιστημονικό έργο** μπορεί να αυξήσει την ευαισθητοποίηση, να ασκήσει δημόσια πίεση στις κυβερνήσεις και να συμβάλει στην ανάλυση των προοπτικών για το περιβάλλον.

Δεδομένου ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ψηφιοποίησης αυξάνονται ραγδαία, θα είναι καίριας σημασίας να αντιμετωπιστούν οι πιθανές **αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον** (λόγω της σχετικής αύξησης της χρήσης ενέργειας και της παραγωγής, κατανάλωσης και απόρριψης ηλεκτρονικού εξοπλισμού).

3.8 Παγκόσμια υιοθέτηση

Οι παράγοντες που επιτείνουν **την κλιματική αλλαγή και την απώλεια βιοποικιλότητας είναι παγκόσμιοι και πολλές μορφές ρύπανσης είναι διασυνοριακές. Η ΕΕ δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους της για το κλίμα και το περιβάλλον ενεργώντας μόνη της**.

Η Πράσινη Συμφωνία έδωσε νέα ώθηση στην παγκόσμια δράση της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα. Η **διπλωματία της Πράσινης Συμφωνίας** έχει προωθήσει την παγκόσμια υιοθέτηση στόχων για το κλίμα, την ενέργεια και το περιβάλλον και, στον απόηχο της πανδημίας COVID-19, **τη βιωσιμότητα στην παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη**. Η ΕΕ δρομολόγησε **πράσινες συμμαχίες** με την Ιαπωνία, τον Καναδά και τη Νορβηγία και **πράσινες εταιρικές σχέσεις** με την Κορέα και το Μαρόκο. Η ΕΕ έχει επίσης εντείνει τη συνεργασία της με ομοϊδεάτες δωρητές και δρομολόγησε εταιρικές σχέσεις δίκαιης ενεργειακής μετάβασης με το Βιετνάμ, την Ινδονησία, τη Νότια Αφρική και τη Σενεγάλη, ενισχύοντας παράλληλα τη συνεργασία με διάφορες άλλες χώρες και περιφερειακές ομάδες. Σε πολυμερές επίπεδο, η έγκριση του **παγκόσμιου πλαισίου για τη βιοποικιλότητα Κουνμίνγκ-Μόντρεαλ** κατά τη 15η διάσκεψη των μερών (COP15) της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα και η θέσπιση της **συνθήκης για τη βιοποικιλότητα σε περιοχές πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας** αποτέλεσαν βασικά ορόσημα στη διεθνή συνεργασία. Σημειώθηκε πρόοδος κατά τις διασκέψεις των Ηνωμένων

Εθνών **COP27 και COP28 για το κλίμα**, συμπεριλαμβανομένων των δεσμεύσεων, στο πλαίσιο του παγκόσμιου απολογισμού, για διπλασιασμό της ενεργειακής απόδοσης και τριπλασιασμό της δυναμικότητας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της Παγκόσμιας Δέσμευσης για το Μεθάνιο που καλύπτει τους τομείς της ενέργειας, των αποβλήτων και της γεωργίας. Το παγκόσμιο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τα χημικά προϊόντα, η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τα ύδατα του 2023 και η έναρξη διαπραγματεύσεων για έναν διακυβερνητικό μηχανισμό για τον τερματισμό της ρύπανσης από πλαστικά αποτέλεσαν περαιτέρω σημαντικά επιτεύγματα. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είχε επίσης ως αποτέλεσμα τη θέσπιση νέας νομοθεσίας της ΕΕ (σχετικά με την αποψίλωση των δασών, τον μηχανισμό συνοριακής προσαρμογής άνθρακα κ.λπ.) που αποσκοπεί σε πιο βιώσιμες αλυσίδες εφοδιασμού και αποφέρει ανάληψη ισχυρότερης δέσμευσης σε διεθνές επίπεδο σε συγκεκριμένα ζητήματα, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της εμπορικής πολιτικής της ΕΕ. Η πρώτη **εθελοντική αξιολόγηση της ΕΕ σχετικά με την πρόοδο ως προς την εφαρμογή της Ατζέντας του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη**, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2023, δείχνει ότι η ΕΕ είναι πλήρως προσηλωμένη στην επίτευξη των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και έχει σημειώσει πρόοδο προς την επίτευξή τους[119].

Δεδομένων των σημερινών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η **πολυμερής προσέγγιση** λόγω της επιδείνωσης των γεωπολιτικών σχέσεων, είναι καίριας σημασίας να **κινητοποιηθούν τρίτες χώρες** για την επίτευξη κοινών κλιματικών και περιβαλλοντικών στόχων. Η ΕΕ πρέπει να αξιοποιήσει τα διπλωματικά δίκτυα, την πολιτική επιρροή, την τεχνολογική εμπειρογνωσία, τις διατάξεις για την κατάρτιση και τους οικονομικούς πόρους της για να **συνεργαστεί με κυβερνήσεις και επιχειρήσεις** και να συμβάλει στην **οικοδόμηση παγκόσμιας ανθεκτικότητας** για την πρόληψη της αστάθειας, της επισιτιστικής ανασφάλειας, της εκτόπισης πληθυσμών και της αναγκαστικής μετανάστευσης, καθώς και για την προώθηση της παγκόσμιας βιώσιμης ανάπτυξης σ' όλες τις διαστάσεις της. Είναι επίσης επιτακτική ανάγκη να **συγχρηματοδοτηθεί η δίκαιη μετάβαση σε παγκόσμιο επίπεδο**.

4. ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Για την αξιολόγηση της προόδου και τη διευκόλυνση της στρατηγικής πολιτικής επικοινωνίας υψηλού επιπέδου, η Επιτροπή παρουσίασε το **πλαίσιο παρακολούθησης του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον**, κατόπιν διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη[120]. Το πλαίσιο περιλαμβάνει 28 πρωταρχικούς δείκτες, οι οποίοι παρέχουν μια στρατηγική προσέγγιση για την πρακτική παρακολούθηση των συστημικών αλλαγών, σε πλήρη ευθυγράμμιση με τα ειδικά ανά τομέα εργαλεία παρακολούθησης του κλίματος και του περιβάλλοντος. Με βάση τους επιλεγμένους πρωταρχικούς δείκτες, ο ΕΟΠ θα δημοσιεύει **ετήσιες εκθέσεις παρακολούθησης**.

Όπως απαιτείται βάσει του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, το πλαίσιο παρακολούθησης θα πρέπει να παραμείνει σταθερό, ώστε να διασφαλιστεί η λογοδοσία.

[119] COM(2023) 700 final.
[120] COM(2019) 640 final.

Θεσπίστηκε το 2022 και οι πρωταρχικοί δείκτες που περιέχει εξακολουθούν να είναι κατάλληλοι για τον επιδιωκόμενο σκοπό. Ωστόσο, συνεχίζονται οι εργασίες για τη βελτίωση των υφιστάμενων δεικτών και την ανάπτυξη νέων (βλ. συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής), ενώ στο μέλλον θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο επικαιροποίησης του πλαισίου παρακολούθησης.

Τα τελευταία χρόνια, η Επιτροπή έχει αναπτύξει διάφορα **νέα οριζόντια πλαίσια παρακολούθησης** για τη μέτρηση της προόδου όσον αφορά τη συστημική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένης της προόδου όσον αφορά την επίτευξη των ΣΒΑ και της ανθεκτικότητας. Κατά την ανάπτυξη αυτών των πλαισίων, η Επιτροπή χρησιμοποίησε κλιματικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες από τα τρέχοντα θεματικά πλαίσια παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένου του πλαισίου παρακολούθησης του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον. Οι δείκτες αυτοί χρησιμοποιούνται επίσης στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Συνεχίζονται οι εργασίες για την ανάπτυξη ενός πλαισίου **για τη μέτρηση της προόδου «πέραν του ΑΕΠ»**, με στόχο την κατάρτιση ενός πίνακα δεικτών βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ευημερίας.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ΕΕ έχει θεσπίσει φιλόδοξους μακροπρόθεσμους στόχους, πρωτοβουλίες και νομοθεσία-πλαίσιο βάσει της Πράσινης Συμφωνίας και σύμφωνα με το 8ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον. Αυτό έχει θέσει την ΕΕ **στη σωστή πορεία** για την επίτευξη μιας καθαρής και κυκλικής οικονομίας μηδενικών καθαρών εκπομπών που θα έχει θετικό αντίκτυπο στη φύση. Διαθέτει πλέον ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο που καθορίζει κλιματικούς και περιβαλλοντικούς στόχους και διατομεακή νομοθεσία για την επιτάχυνση της μετάβασης σε βασικούς τομείς της οικονομίας, όπως η ενέργεια, η βιομηχανία και οι μεταφορές. Οι περισσότερες πρωτοβουλίες δεν έχουν υλοποιηθεί ακόμη πλήρως. Ως εκ τούτου, είναι **πολύ νωρίς για να αξιολογηθεί ο πλήρης αντίκτυπός τους στο περιβάλλον**.

Η Πράσινη Συμφωνία χαράσσει την πορεία της ΕΕ προς ένα βιώσιμο μέλλον με τρόπο ώστε να αποφεύγονται σημεία ανατροπής της κοινωνικής, κλιματικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας, τα οποία θα έβλαπταν την οικονομία και την κοινωνία. Πρόκειται για μια συστημική στρατηγική, η οποία υλοποιείται σε πλήρη συνοχή με τους στόχους προτεραιότητας και τους πρόσφορους όρους του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον. Βασίζεται σε συνέργειες μεταξύ των στόχων για το κλίμα, το περιβάλλον, την κοινωνία, τη βιομηχανία και την ανταγωνιστικότητα, με αποτέλεσμα η πρόοδος σε έναν τομέα να δημιουργεί πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα σε άλλους.

Η πρωτοβουλίες για την κυκλική οικονομία και για μηδενική ρύπανση θα επιφέρουν θετικές αλλαγές που θα συμβάλουν στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στη διαφύλαξη της βιοποικιλότητας. Η διαφύλαξη της φύσης αποφέρει παράλληλα οφέλη για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν. Μια οικονομία που χρησιμοποιεί αποδοτικά τους πόρους της μειώνει την πίεση στα οικοσυστήματα, συμβάλλει στη διατήρηση της μακροπρόθεσμης ανταγωνιστικότητας και στην οικοδόμηση ανθεκτικότητας σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς. Το όραμα του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον για

το 2050 βρίσκεται στο επίκεντρο μιας δίκαιης και θεμιτής πράσινης μετάβασης στην ΕΕ και πέραν αυτής, με γνώμονα τη διαγενεακή ευθύνη.

Θα απαιτηθούν προσπάθειες των αρχών κάθε επιπέδου και του ιδιωτικού τομέα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η νομοθεσία έχει αντίκτυπο στην πράξη και να **επιταχυνθεί ο ρυθμός** μείωσης των εκπομπών, η προστασία και η αποκατάσταση της βιοποικιλότητας, καθώς και η υιοθέτηση καθαρών και κυκλικών λύσεων. Η απλούστευση, ο εκσυγχρονισμός και η ψηφιοποίηση, καθώς και η επαρκής χρηματοδότηση θα είναι καίριας σημασίας για την επιτυχή εφαρμογή του πλαισίου πολιτικής και του κανονιστικού πλαισίου. Είναι επίσης σημαντικό να γίνουν κατανοητές και να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που εγείρει η εφαρμογή. προκειμένου το νομικό πλαίσιο να εδραιωθεί, να παράγει αποτελέσματα και να επιτύχει τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων. Όλοι οι τομείς και οι ομάδες πρέπει να βλέπουν το όφελος που τους αποφέρει η πράσινη μετάβαση.

Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα συνεχίσει να συνεργάζεται στενά με τα κράτη μέλη και με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι διάλογοι με τους οικονομικούς παράγοντες και τους κοινωνικούς εταίρους, καθώς και με ομάδες πολιτών[121], αποτελούν παραδείγματα αυτού του έργου για τη στήριξη βασικών ομάδων ώστε να κατανοήσουν τους κλιματικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους και να στηρίξουν περισσότερο τα μέτρα που απαιτούνται για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας και μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας σε κάθε τμήμα του κοινωνικοοικονομικού φάσματος.

Απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις για την προώθηση της πράσινης μετάβασης στην ΕΕ και την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας. Η χρηματοδότηση της πράσινης μετάβασης είναι απαραίτητη για να αποφευχθεί το κόστος της κλιματικής αλλαγής και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, οι οποίες καταστρέφουν τις οικοσυστημικές υπηρεσίες που τροφοδοτούν την οικονομία και την κοινωνία. Απαιτούνται δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις για να γεφυρωθεί το χρηματοδοτικό κενό και θα πρέπει να καταργηθούν σταδιακά οι επιδοτήσεις για ορυκτά καύσιμα και άλλες επιβλαβείς για το περιβάλλον επιδοτήσεις.

Οι επενδυτές και η βιομηχανία συμμετέχουν όλο και περισσότερο, κατανοώντας τι σημαίνει η βιωσιμότητα για το μέλλον των επιχειρηματικών μοντέλων τους και ποιες στρατηγικές αποφάσεις πρέπει να λάβουν μακροπρόθεσμα. Για να πραγματοποιηθεί η πράσινη μετάβαση, θα πρέπει να ενσωματωθεί καλύτερα στους μηχανισμούς οικονομικού συντονισμού, όπως ο μακροοικονομικός συντονισμός και το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο.

Τέλος, η παγκόσμια δράση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την επίτευξη περιβαλλοντικών στόχων είναι καίριας σημασίας. Η ΕΕ άνοιξε τον δρόμο θέτοντας την κλιματική αλλαγή, την απώλεια βιοποικιλότητας και, πιο πρόσφατα, τη ρύπανση από πλαστικά και την ανθεκτικότητα των υδάτων στο επίκεντρο της διεθνούς ατζέντας. Κινητοποιεί τη διεθνή κοινότητα για την επίτευξη του οράματος του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον για ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη.

[121] Πλατφόρμα συμμετοχής των πολιτών — Ευρωπαϊκή Επιτροπή (europa.eu).